

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENANIA – GEOGRAFIA

SZKOŁA PODSTAWOWA NR 20 W BIAŁYMSTOKU

I

Cele oceniania:

- 1) Informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć edukacyjnych i postępach w tym zakresie.
- 2) Wspieranie w samodzielnym planowaniu rozwoju ucznia poprzez: organizowanie zajęć dodatkowych, przygotowywanie kart pracy, organizowanie kół zainteresowań.
- 3) Motywowanie ucznia do dalszej pracy.
- 4) Dostarczanie rodzicom (prawnym opiekunom) i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia.
- 5) Umożliwienie nauczycielowi doskonalenie organizacji i metod pracy dydaktyczno wychowawczej.
- 6) Monitorowanie pracy ucznia oraz przekazywanie uczniowi informacji o jego osiągnięciach edukacyjnych pomagających w uczeniu się, poprzez wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.

II

Ocenianie wewnętrzne obejmuje:

- 1) Formułowanie przez nauczycieli wymagań edukacyjnych oraz informowanie o nich uczniów i rodziców (opiekunów prawnych).
- 2) Bieżące ocenianie i śródroczne klasyfikowanie wg skali i formach przyjętych w danej szkole oraz zaliczanie niektórych zajęć edukacyjnych.
- 3) Przeprowadzanie egzaminów klasyfikacyjnych.
- 4) Ustalenie ocen klasyfikacyjnych na koniec roku szkolnego (semestru) i warunki ich poprawiania.

III

Ogólne wymagania edukacyjne na poszczególne stopnie:

1) Ocena celujący:

- uczeń opanował cały materiał programowy
- rozwiązuje zadania nietypowe o podwyższonym stopniu trudności, samodzielnie i twórczo rozwija swoje uzdolnienia
- biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów teoretycznych lub praktycznych z programu nauczania danej klasy
- proponuje rozwiązania nietypowe.

2) *Ocena bardzo dobry:*

- uczeń opanował biegle cały materiał programowy na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym
- sprawnie posługuje się pojęciami i określeniami geograficznymi
- formułuje i wyciąga wnioski
- rozwiązuje zadania łączące wiadomości i umiejętności z różnych działów
- samodzielnie wyszukuje i interpretuje.

3) *Ocena dobry:*

- uczeń opanował materiał na poziomie podstawowym i ma tylko niewielkie braki w materiale na poziomie podstawowym
- rozumie pojęcia i poprawnie je stosuje
- wyciąga wnioski i formułuje je
- sprawnie czyta map
- potrafi samodzielnie wyszukać potrzebne informacje, korzystając z różnych źródeł.

4) *Ocena dopuszczający:*

- niewielkie braki w opanowaniu materiału na poziomie podstawowym, umożliwiające dalszą naukę
- biernie odtwarza podstawowe pojęcia
- rozwiązuje zadania wymagające zastosowania tylko najprostszych pojęć i umiejętności geograficznych.

5) *Ocena dopuszczający:*

- braki w opanowaniu materiału na poziomie podstawowym uniemożliwiają dalszą naukę geografii.

IV

Za co uczeń otrzymuje ocenę?

1) Oceny śródroczne uwzględniają oceny cząstkowe wystawione uczniom za wiedzę i umiejętności obowiązujące w danym semestrze.

2) W pracach pisemnych i odpowiedziach ustnych oceniane są:

- poprawność wykonania zadań rachunkowych
- umiejętność analitycznego myślenia
- poprawność prac geograficznych
- umiejętność czytania mapy
- stopień pamięciowego opanowania ważniejszych pojęć i nazw geograficznych
- umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji geograficznej.

3) Przy ocenie aktywności uczniów uwzględniane są:

- samodzielność i zaangażowanie
- umiejętność współdziałania i organizacji (praca w grupach)
- umiejętność wykorzystania posiadanej wiedzy (nie tylko geograficznej)
- sposoby prezentacji posiadanej wiedzy.

4) Praca klasowa:

- każde zadanie na pracy klasowej jest punktowane, a następnie punkty przeliczone na ocenę w następujący sposób:

0% - 29% - niedostateczny

30% - 49% - dopuszczający

50% - 74% - dostateczny

75% - 89% - dobry

90% - 96% - bardzo dobry

97% - 100% - celujący

5) Kartkówka – krótkie sprawdziany (ok. 15-minutowe):

- robione są z trzech ostatnich lekcji
- mogą być niezapowiedziane
- każde zadanie jest punktowane i przeliczane na ocenę tak samo jak przy pracy klasowej.

6) Odpowiedzi ustne - uczeń może otrzymać ocenę częściową wg przyjętej skali ocen przyjętej przez szkolny system oceniania.

7) Orientacja na mapie – w różnych formach: przy mapie ściennej, w atlasie uczniowskim, na mapie konturowej.

8) Aktywność ucznia na lekcji oceniana jest w formie „+” (nie wystawia się oceny). Ocenę za aktywność uczeń otrzymuje po zebraniu pięciu plusów lub sumowane są one na lekcji podsumowującej pracę w semestrze wg następującej skali:

- ++ - dopuszczający
- +++ - dostateczny
- ++++ - dobry
- +++++ - bardzo dobry

- 9) W przypadku niewykonania przez ucznia poleceń nauczyciela braku zeszytu lub zeszytu ćwiczeń, niezbędnych w pracy na lekcji, uczeń może otrzymać minus (-). W przypadku uzyskania trzech minusów uczeń uzyskuje ocenę niedostateczną.
- 10) W ocenie śródrocznej i rocznej decyduje hierarchia ważności ocen oraz terminowe wywiązywanie się uczniów z wykonania wymaganych prac w semestrze.
- 11) Ustala się następującą ważność (hierarchię) różnych form aktywności ucznia na lekcjach geografii: praca klasowa, niezapowiedziany sprawdzian pisemny (kartkówka), odpowiedź ustna, bieżące zadania domowe, zadania dodatkowe (dla chętnych), aktywność na zajęciach.
- 12) Osiągnięte sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych wpływają na podniesienie oceny semestralnej (końcoworocznej).
- 13) Ocena śródroczna i roczna nie jest średnią ocen otrzymanych w ciągu całego semestru. Decydujące są oceny z prac klasowych. Ocena klasyfikacyjna roczna wystawiana jest w oparciu o obie oceny klasyfikacyjne.
- V**
- Umowa z uczniem.**
- 1) Prace klasowe są obowiązkowe. W każdym semestrze przewiduje się co najmniej dwie prace klasowe. Jeżeli uczeń z przyczyn losowych nie może jej napisać w terminie, to powinien to uczynić w ciągu dwóch tygodni od daty powrotu lub w tym samym czasie odpowiedzieć ustnie z zakresu sprawdzanego materiału. O formie zaliczenia materiału decyduje nauczyciel po wcześniejszej rozmowie z uczniem. W przypadku odmowy pisania (odpowiedzi) lub nie pisania pracy (odpowiadania) w terminie, uczeń otrzymuje ocenę niedostateczną.
- 2) W uzasadnionych przypadkach nauczyciel może podjąć decyzję o zwolnieniu ucznia z pracy kontrolnej (np.: po długotrwałej usprawiedliwionej nieobecności ucznia w szkole).
- 3) Prace klasowe zapowiadane są z tygodniowym wyprzedzeniem.
- 4) Uczeń może poprawiać ocenę tylko raz, w terminie dwóch tygodni od daty otrzymania ocenionego sprawdzianu.
- 5) Sprawdzone i ocenione prace nauczyciel omawia w klasie i daje do wglądu uczniom.
Wszystkie prace pisemne przechowuje nauczyciel do końca roku szkolnego.
- 6) Na prośbę rodziców (prawnych opiekunów) nauczyciel przekazuje im oceniane prace.
Uczeń ma obowiązek zwrócić te prace w ciągu trzech dni.
- 7) Materiał bieżący (obejmujący trzy ostatnie tematy) jest sprawdzany w formie wypowiedzi ustnych i niezapowiedzianych, krótkich prac pisemnych – kartkówek.
- 8) Uczeń może zgłosić nieprzygotowanie do lekcji 2 razy w ciągu semestru (przy dwóch godzinach tygodniowo) i raz w semestrze (przy jednej godzinie tygodniowo). Nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów, kartkówek i lekcji powtórzeniowych. Nieprzygotowanie uczeń zgłasza na początku lekcji, po sprawdzeniu listy obecności.

9) Nieprzygotowanie do lekcji to: brak wiedzy merytorycznej z trzech ostatnich tematów, brak pisemnej pracy domowej (w zeszycie klasowym lub/i w zeszycie ćwiczeń) lub brak zeszytów (klasowego lub/i ćwiczeń) .

10) Brak zgłoszenia nieprzygotowania do lekcji oznacza ocenę niedostateczną.

11) Nieobecność na lekcji nie zwalnia ucznia z przygotowania się do zajęć i możliwości odpowiedzi.

12) Każdą ocenę można poprawić w ciągu 2 tygodni od jej uzyskania.

13) Każdy uczeń ma prawo do dodatkowych ocen za wykonane prace nadobowiązkowe, które mogą wpłynąć na podwyższenie oceny śródrocznej lub rocznej.

14) Uczeń jest zobowiązany do prowadzenia zeszytu przedmiotowego oraz zeszytu ćwiczeń i do udostępnienia ich nauczycielowi do wglądu.

15) Ocena na koniec semestru (roku szkolnego) jest efektem kilkumiesięcznej pracy ucznia.

16) Uzyskanie oceny niedostatecznej za pierwszy semestr zobowiązuje ucznia do zaliczenia semestru w terminie uzgodnionym z nauczycielem.

17) Ocena semestralna (roczna) nie jest średnią ocen cząstkowych.

18) Uczeń mający kłopoty z opanowaniem materiału, zawsze może zwrócić się o pomoc do nauczyciela i jeżeli zajdzie tak potrzeba, razem ustalą program wspomagający.

VI

Sposoby informowania uczniów, rodziców.

1) Nauczyciel na początku roku szkolnego informuje uczniów oraz rodziców o wymaganiach edukacyjnych wynikających z realizowanego przez siebie programu nauczania oraz sposobach sprawdzania osiągnięć edukacyjnych uczniów.

2) Sposoby informowania uczniów:

a) informacja ustna,

b) wpis oceny na pracach pisemnych i sprawdzianach,

c) komentarz pisemny na sprawdzianach, zawierający następujące elementy:

wskazanie, co uczeń robi dobrze, co i jak wymaga poprawy oraz jak powinien dalej się uczyć.

3) Sposoby informowania rodziców:

- a) dni otwarte w szkole,
- b) wpis w dzienniku elektronicznym,
- c) informacja ustna lub pisemna

4) Oceny cząstkowe zdobyte przez ucznia są na bieżąco przekazywane osobom zainteresowanym w formie ustnej i elektronicznej.

5) O przewidywanej ocenie semestralnej (rocznej) informujemy uczniów na dwa tygodnie przed wystawieniem oceny.

6) W przypadku grożącej oceny niedostatecznej informujemy ucznia i wychowawcę na dwa tygodnie przed klasyfikacją śródroczną i na jeden miesiąc przed klasyfikacją roczną.

Wymagania edukacyjne z geografii dla klasy 5

oparte na Programie nauczania geografii w szkole podstawowej – Planeta Nowa autorstwa Ewy Marii Tuz i Barbary

Dziedzic

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopełniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
1. Mapa Polski				
Uczeń: • wyjaśnia znaczenie terminów:	Uczeń: • odczytuje za pomocą legendy znaki	Uczeń: • rozróżnia na mapie znaki	Uczeń: • dobiera odpowiednią mapę w celu	Uczeń: • posługuje się planem miasta w

<p><i>mapa, skala, legenda mapy</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia elementy mapy wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wysokość bezwzględna, wysokość względna</i> odczytuje wysokość bezwzględną obiektów na mapie poziomicowej podaje nazwy barw stosowanych na mapach hipsometrycznych wymienia różne rodzaje map odczytuje informacje z planu miasta 	<p>kartograficzne na mapie</p> <ul style="list-style-type: none"> stosuje legendę mapy do odczytania informacji odczytuje skalę mapy rozdziela rodzaje skali oblicza wysokość względną na podstawie wysokości bezwzględnej odczytanej z mapy odczytuje informacje z mapy poziomicowej i mapy hipsometrycznej wyszukuje w atlasie przykłady map: ogólnogeograficznej, krajobrazowej, turystycznej i planu miasta 	<p>punktowe, liniowe i powierzchniowe</p> <ul style="list-style-type: none"> rysuje podziałkę liniową wyjaśnia, dlaczego każda mapa ma skalę oblicza odległość na mapie wzdłuż linii prostej za pomocą skali liczbowej wyjaśnia, jak powstaje mapa poziomicowa wyjaśnia różnicę między obszarem nizinnym, wyżynnym a obszarem górskim wyjaśnia różnicę między mapą ogólnogeograficzną a mapą krajobrazową przedstawia sposoby orientowania mapy w terenie 	<p>uzyskania określonych informacji geograficznych</p> <ul style="list-style-type: none"> przekształca skalę liczbową na mianowaną i podziałkę liniową oblicza odległość w terenie za pomocą skali liczbowej oblicza odległość w terenie za pomocą podziałki liniowej oblicza długość trasy złożonej z odcinków za pomocą skali liczbowej rozpoznaje przedstawione na mapach poziomicowych formy terenu rozpoznaje formy ukształtowania powierzchni na mapie hipsometrycznej omawia zastosowanie map cyfrowych podaje różnice między mapą turystyczną a planem miasta 	<p>terenie</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady wykorzystania map o różnej treści analizuje treść map przedstawiających ukształtowanie powierzchni Polski czyta treść mapy lub planu najbliższego otoczenia szkoły, odnosząc je do obserwowanych w terenie elementów środowiska geograficznego projektuje i opisuje trasę wycieczki na podstawie mapy turystycznej lub planu miasta
---	---	--	---	--

2. Krajobrazy Polski

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu <i>krajobraz</i> wymienia składniki krajobrazu wymienia elementy krajobrazu najbliższej okolicy wymienia pasy rzeźby terenu Polski wskazuje na mapie Wybrzeże Słowińskie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje różnicę między krajobrazem naturalnym a krajobrazem kulturowym określa położenie najbliższej okolicy na mapie Polski przedstawia główne cechy krajobrazu nadmorskiego na podstawie ilustracji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje pasy rzeźby terenu w Polsce opisuje krajobraz najbliższej okolicy w odniesieniu do pasów rzeźby terenu opisuje wpływ wody i wiatru na nadmorski krajobraz przedstawia sposoby 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> dokonuje oceny krajobrazu najbliższego otoczenia szkoły pod względem jego piękna oraz ład i estetyki zagospodarowania porównuje na podstawie mapy Polski i ilustracji rzeźbę terenu w poszczególnych pasach wyjaśnia na podstawie ilustracji, jak 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> proponuje zmiany w zagospodarowaniu terenu najbliższej okolicy prezentuje projekt planu zagospodarowania terenu wokół szkoły przygotowuje prezentację multimedialną na temat
---	--	---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> •wymienia elementy krajobrazu nadmorskiego •wymienia główne miasta leżące na Wybrzeżu Słowińskim •wymienia po jednym przykładzie rośliny i zwierzęcia charakterystycznych dla Wybrzeża Słowińskiego •wskazuje na mapie Pojezierze Mazurskie •odczytuje z mapy nazwy największych jezior na Pojezierzu Mazurskim •wskazuje na mapie pas Nizin Środkowopolskich oraz Nizinę Mazowiecką •wskazuje na mapie największe rzeki przecinające Nizinę Mazowiecką •wskazuje na mapie największe miasta Niziny Mazowieckiej • podaje nazwę parku narodowego leżącego w pobliżu Warszawy •określa położenie Warszawy na mapie Polski •wymienia najważniejsze obiekty turystyczne Warszawy •wskazuje na mapie pas Wyżyn Polskich i Wyżynę Śląską •wskazuje na mapie największe miasta na Wyżynie Śląskiej •wskazuje na mapie Polski Wyżynę Lubelską 	<ul style="list-style-type: none"> •omawia cechy krajobrazu Pojezierza Mazurskiego •wymienia atrakcje turystyczne Pojezierza Mazurskiego •przedstawia cechy krajobrazu Niziny Mazowieckiej •wymienia atrakcje turystyczne Niziny Mazowieckiej •opisuje cechy krajobrazu wielkomiejskiego •wymienia główne cechy krajobrazu miejsko-przemysłowego Wyżyny Śląskiej •przedstawia cechy krajobrazu rolniczego Wyżyny Lubelskiej •omawia cechy krajobrazu Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej na podstawie ilustracji •wymienia dwa przykłady roślin charakterystycznych dla Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej • wskazuje na mapie najwyższe szczyty Tatr •wymienia cechy krajobrazu wysokogórskiego •omawia cechy pogody w górach •wymienia atrakcje turystyczne Tatr 	<p>gospodarowania w krajobrazie nadmorskim</p> <ul style="list-style-type: none"> •opisuje zajęcia mieszkańców regionu nadmorskiego •przedstawia wpływ łodolodu na krajobraz pojezierzy •omawia cechy krajobrazu przekształconego przez człowieka na Nizinie Mazowieckiej •przedstawia najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego w stolicy •omawia znaczenie węgla kamiennego na Wyżynie Śląskiej •charakteryzuje życie i zwyczaje mieszkańców Wyżyny Śląskiej •omawia na podstawie ilustracji powstawanie wąwozów lessowych •charakteryzuje czynniki wpływające na krajobraz rolniczy Wyżyny Lubelskiej •charakteryzuje na podstawie ilustracji rzeźbę krasową i formy krasowe Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej •opisuje na podstawie ilustracji piętra roślinności w Tatrach •opisuje zajęcia i zwyczaje mieszkańców Podhala 	<p>powstaje jezioro przybrzeżne</p> <ul style="list-style-type: none"> •wymienia obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego Wybrzeża Słowińskiego oraz wskazuje je na mapie •wyjaśnia znaczenie turystyki na Wybrzeżu Słowińskim •charakteryzuje najważniejsze obiekty dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego na Nizinie Mazowieckiej •opisuje zabudowę i sieć komunikacyjną Warszawy •omawia atrakcje turystyczne na Szlaku Zabytków Techniki • opisuje za pomocą przykładów rolnictwo na Wyżynie Lubelskiej •opisuje najważniejsze obiekty dziedzictwa kulturowego Wyżyny Lubelskiej •charakteryzuje na podstawie mapy atrakcje turystyczne Szlaku Orlich Gniazd •przedstawia argumenty potwierdzające różnicę w krajobrazie Tatr Wysokich i Tatr Zachodnich •opisuje dziedzictwo przyrodnicze Tatr 	<p>Wybrzeża Słowińskiego z uwzględnieniem elementów krajobrazu naturalnego i kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zróżnicowanie krajobrazu krain geograficznych w pasie pojezierzy na podstawie mapy • analizuje na podstawie dodatkowych źródeł informacji oraz map tematycznych warunki rozwoju rolnictwa na Nizinie Mazowieckiej • planuje na podstawie planu miasta wycieczkę po Warszawie • przedstawia pozytywne i negatywne zmiany w krajobrazie Wyżyny Śląskiej wynikające z działalności człowieka • analizuje na podstawie dodatkowych źródeł informacji oraz map tematycznych warunki sprzyjające rozwojowi rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej • przedstawia historię zamków znajdujących się na Szlaku Orlich Gniazd • wyjaśnia negatywny wpływ turystyki na środowisko Tatr
---	--	---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> •wymienia gleby i główne uprawy Wyżyny Lubelskiej •określa na podstawie mapy Polski położenie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej •podaje nazwę parku narodowego leżącego na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej •podaje nazwy zwierząt żyjących w jaskiniach na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej •określa na podstawie mapy położenie Tatr •wskazuje na mapie Tatry Wysokie i Tatry Zachodnie 				
3. Łądy i oceany				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wskazuje na globusie i mapie świata bieguny, równik, południk zerowy i 180°, półkule, zwrotniki i koła podbiegunowe •wymienia nazwy kontynentów i oceanów oraz wskazuje ich położenie na globusie i mapie •wymienia największych podróżników biorących udział w odkryciach geograficznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wyjaśnia, co to są siatka geograficzna i siatka kartograficzna •wskazuje główne kierunki geograficzne na globusie •porównuje powierzchnię kontynentów i oceanów na podstawie diagramów •wskazuje akweny morskie na trasach pierwszych wypraw geograficznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •podaje przyczyny odkryć geograficznych •wskazuje na mapie wielkie formy ukształtowania powierzchni Ziemi i akweny morskie na trasie wyprawy geograficznej Marca Polo •opisuje na podstawie mapy szlaki wypraw Ferdynanda Magellana i Krzysztofa Kolumba 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •określa na globusie i mapie położenie punktów, kontynentów i oceanów na kuli ziemskiej •opisuje podróże odkrywcze w okresie od XVII w. do XX w. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •oblicza różnicę wysokości między najwyższym szczytem na Ziemi a największą głębią w oceanach •przedstawia znaczenie odkryć geograficznych
4. Krajobrazy świata				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>pogoda</i> • wymienia składniki pogody • wyjaśnia znaczenie terminu <i>klimat</i> • wymienia na podstawie mapy tematycznej strefy klimatyczne Ziemi • wymienia na podstawie ilustracji strefy krajobrazowe Ziemi • wskazuje na mapie strefy wilgotnych lasów równikowych oraz lasów liściastych i mieszanych strefy umiarkowanej • podaje nazwy warstw wilgotnego lasu równikowego i wskazuje te warstwy na ilustracji • rozpoznaje rośliny i zwierzęta typowe dla lasów równikowych oraz lasów liściastych i mieszanych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>sawanna, step</i> • wskazuje na mapie strefy sawann i stepów • wymienia gatunki roślin i zwierząt charakterystyczne dla sawann i stepów • wyjaśnia znaczenie terminu <i>pustynia</i> • wskazuje na mapie obszary występowania pustyń gorących i pustyń lodowych • rozpoznaje rośliny i zwierzęta charakterystyczne dla pustyń 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia różnicę między pogodą a klimatem • odczytuje z klimatogramu temperaturę powietrza i wielkość opadów atmosferycznych w danym miesiącu • wymienia typy klimatów w strefie umiarkowanej • omawia na podstawie mapy stref klimatycznych i klimatogramów klimat strefy wilgotnych lasów równikowych oraz klimat strefy lasów liściastych i mieszanych • omawia na podstawie ilustracji warstwową budowę lasów strefy umiarkowanej • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>preria, pampa</i> • omawia charakterystyczne cechy klimatu stref sawann i stepów • opisuje na podstawie ilustracji świat roślin i zwierząt pustyń gorących i pustyń lodowych • wymienia cechy charakterystyczne klimatu śródziemnomorskiego • wymienia obiekty turystyczne w basenie Morza Śródziemnego • wymienia charakterystyczne cechy klimatu stref tajgi i tundry • wskazuje na mapie położenie najwyższych łańcuchów górskich innych niż Himalaje 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie klimatycznej obszary o najwyższej oraz najniższej średniej rocznej temperaturze powietrza • wskazuje na mapie klimatycznej obszary o największej i najmniejszej rocznej sumie opadów • porównuje temperaturę powietrza i opady atmosferyczne w klimacie morskim i kontynentalnym • wymienia kryteria wydzielania stref krajobrazowych • przedstawia na podstawie ilustracji układ stref krajobrazowych na półkuli północnej • charakteryzuje warstwy wilgotnego lasu równikowego • charakteryzuje na podstawie ilustracji krajobrazy sawann i stepów • omawia klimat stref pustyń gorących i pustyń lodowych • omawia rzeźbę terenu pustyń gorących • omawia cechy krajobrazu śródziemnomorskiego • charakteryzuje cechy krajobrazu tajgi i tundry • charakteryzuje na podstawie 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza średnią roczną temperaturę powietrza • oblicza różnicę między średnią temperaturą powietrza w najcieplejszym miesiącu i najzimniejszym miesiącu roku • oblicza roczną sumę opadów • prezentuje przykłady budownictwa, sposoby gospodarowania i zajęcia mieszkańców stref wilgotnych lasów równikowych oraz lasów liściastych i mieszanych • porównuje cechy krajobrazu sawann i stepów • omawia przykłady budownictwa i sposoby gospodarowania w strefach pustyń gorących i pustyń lodowych • prezentuje przykłady budownictwa i sposoby gospodarowania w strefie śródziemnomorskiej • porównuje budownictwo i życie mieszkańców stref tajgi i tundry • analizuje zmienność warunków klimatycznych w Himalajach i jej wpływ na życie ludności 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zróżnicowanie temperatury powietrza i opadów atmosferycznych na Ziemi na podstawie map tematycznych • omawia wpływ człowieka na krajobrazy Ziemi • porównuje wilgotne lasy równikowe z lasami liściastymi i mieszanymi strefy umiarkowanej pod względem klimatu, roślinności i świata zwierząt • analizuje strefy sawann i stepów pod względem położenia, warunków klimatycznych i głównych cech krajobrazu • przedstawia podobieństwa i różnice między krajobrazami pustyń gorących i pustyń lodowych • opisuje na podstawie dodatkowych źródeł informacji zróżnicowanie przyrodnicze i kulturowe strefy śródziemnomorskiej • porównuje rozmieszczenie stref krajobrazowych na Ziemi i pięter roślinności w górach
---	---	---	---	---

<p>gorących i pustyń lodowych</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie położenie strefy krajobrazów śródziemnomorskich • wymienia na podstawie mapy państwa leżące nad Morzem Śródziemnym • rozpoznaje rośliny i zwierzęta charakterystyczne dla strefy śródziemnomorskiej • wymienia gatunki upraw charakterystycznych dla strefy śródziemnomorskiej • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tajga</i>, <i>tundra</i>, <i>wieloletnia zmarzlina</i> • wskazuje na mapie położenie stref tajgi i tundry • rozpoznaje gatunki roślin i zwierząt charakterystyczne dla tajgi i tundry • wskazuje na mapie Himalaje • wymienia charakterystyczne dla Himalajów gatunki roślin i zwierząt 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje krajobraz wysokogórski w Himalajach • opisuje świat roślin i zwierząt w Himalajach 	<p>ilustracji piętra roślinne w Himalajach</p>		
--	--	--	--	--

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z GEOGRAFII

SZKOŁA PODSTAWOWA - KLASA 7

*Oparte na „Programie nauczania geografii w szkole podstawowej – Planeta Nowa” autorstwa Ewy Marii Tuz i Barbary
Dziedzic*

Wymagania na poszczególne oceny ¹				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopełniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
1. Podstawy geografii. Rozdział dodatkowy²				
Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu <i>geografia</i> • przedstawia podział nauk geograficznych • podaje wymiary Ziemi • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>siatka geograficzna, południk, równoleżnik, zwrotnik, długość geograficzna, szerokość geograficzna</i> • wskazuje na globusie i na mapie południk: 0° i 180° oraz półkulę wschodnią i półkulę zachodnią • wskazuje na globusie i na mapie równik oraz półkule: północną i południową • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>mapa, skala, siatka kartograficzna, legenda mapy</i> • wymienia elementy mapy • wymienia rodzaje skal • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>wysokość względna, wysokość bezwzględna, poziomica</i> • odczytuje z mapy wysokość bezwzględną • podaje na podstawie atlasu nazwy map ogólnogeograficznych i tematycznych 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia różnicę między geografią fizyczną a geografią społeczno-ekonomiczną • wymienia źródła informacji geograficznej • podaje cechy kształtu Ziemi • odczytuje wartości szerokości geograficznej zwrotników, kół podbiegunowych oraz biegunów • podaje cechy siatki geograficznej • określa położenie geograficzne punktów i obszarów na mapie • wyjaśnia różnicę między siatką kartograficzną a siatką geograficzną • szereguje skale od największej do najmniejszej • podaje różnicę między wysokością względną i wysokością bezwzględną • określa na podstawie rysunku poziomicowego cechy ukształtowania powierzchni terenu • charakteryzuje mapy ze względu na ich przeznaczenie 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, czym się zajmują poszczególne nauki geograficzne • przedstawia poglądy na kształt Ziemi • wymienia dowody na kulistość Ziemi • wymienia cechy południków i równoleżników • odczytuje długość i szerokość geograficzną na globusie i na mapie • odszukuje obiekty na mapie na podstawie podanych współrzędnych geograficznych • przedstawia skalę w postaci mianowanej i podziałki liniowej • wymienia metody prezentacji zjawisk na mapach • omawia sposoby przedstawiania rzeźby terenu na mapie • oblicza wysokości względne • omawia podział map ze względu na treść, skalę i przeznaczenie 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady praktycznego zastosowania geografii • wyjaśnia różnicę między elipsoidą a geoidą • wyjaśnia znaczenie układu współrzędnych geograficznych • oblicza na podstawie współrzędnych geograficznych rozciągłość równoleżnikową i rozciągłość południkową • analizuje treści map wykonanych w różnych skalach • posługuje się skalą mapy do obliczania odległości w terenie i na mapie • omawia metody prezentacji zjawisk na mapach • charakteryzuje rzeźbę terenu na podstawie rysunku poziomicowego i mapy ogólnogeograficznej • odszukuje w atlasie mapy i określa ich przynależność do poszczególnych rodzajów 	Uczeń: <ul style="list-style-type: none"> • określa przedmiot badań poszczególnych nauk geograficznych • ocenia znaczenie umiejętności określania współrzędnych geograficznych w życiu człowieka • oblicza skalę mapy na podstawie odległości rzeczywistej między obiektami przedstawionymi na mapie • wskazuje możliwość praktycznego wykorzystania map w różnych skalach • interpretuje treści różnego rodzaju map i przedstawia ich zastosowanie
2. Środowisko przyrodnicze Polski				

Szarym kolorem oznaczono dodatkowe wymagania edukacyjnych.

Rozdział dodatkowy *Podstawy geografii* w okresie przejściowym ułatwi uczniom po kursie przyrody zrozumienie treści dotyczących współrzędnych geograficznych oraz przećwiczenie najważniejszych umiejętności wykorzystywanych podczas pracy z mapą.

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •podaje cechy położenia Polski w Europie na podstawie mapy ogólnogeograficznej •podaje całkowitą i administracyjną powierzchnię Polski •wskazuje na mapie geometryczny środek Polski •wymienia kraje sąsiadujące z Polską i wskazuje je na mapie •podaje długość granic z sąsiadującymi państwami •wyjaśnia znaczenie terminu <i>geologia</i> •wymienia najważniejsze wydarzenia geologiczne na obszarze Polski •wyjaśnia znaczenie terminów <i>plejstocen</i> i <i>holocen</i> •wyjaśnia znaczenie terminów <i>krajobraz polodowcowy</i> i <i>rzeźba glacialna</i> •wymienia formy terenu utworzone na obszarze Polski przez lądolód skandynawski •wymienia pasy rzeźby terenu Polski i wskazuje je na mapie •wymienia główne rodzaje skał •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>pogoda</i>, <i>klimat</i>, <i>ciśnienie atmosferyczne</i>, <i>niż baryczny</i>, <i>wyż baryczny</i> •wymienia cechy klimatu morskiego i klimatu kontynentalnego •wymienia elementy klimatu •wyjaśnia znaczenie terminu <i>średnia dobowa wartość temperatury powietrza</i> •wymienia czynniki, które warunkują zróżnicowanie temperatury powietrza i wielkość opadów w Polsce •wymienia rodzaje wiatrów •wyjaśnia znaczenie terminu <i>przepływ</i> •wyjaśnia znaczenie terminów <i>system rzeczny</i>, <i>dorzecze</i>, <i>zlewisko</i> •wskazuje na mapie główne rzeki Europy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia cechy położenia Europy i Polski na podstawie mapy ogólnogeograficznej •opisuje granicę między Europą a Azją na podstawie mapy ogólnogeograficznej Europy •odczytuje szerokość i długość geograficzną wybranych punktów na mapie Polski i Europy •wskazuje na mapie przebieg granic Polski •omawia na podstawie mapy płytową budowę litosfery •omawia proces powstawania gór •wymienia na podstawie mapy geologicznej ruchy górotwórcze w Europie i w Polsce •wymienia i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej góry fałdowe, zrębne oraz wulkaniczne w Europie i w Polsce •omawia zlodowacenia na obszarze Polski •opisuje nizinne i górskie formy polodowcowe •porównuje krzywą hipsograficzną Polski i Europy •dokonuje podziału surowców mineralnych •wymienia strefy klimatyczne świata na podstawie mapy tematycznej •podaje cechy przejściowości klimatu Polski •podaje zróżnicowanie długości okresu wegetacyjnego w Polsce na podstawie mapy tematycznej •opisuje wody Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej •rozpoznaje typy ujęć rzecznych •charakteryzuje temperaturę wód oraz 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •oblicza rozciągłość południkową i rozciągłość równoleżnikową Europy i Polski •charakteryzuje na podstawie map geologicznych obszar Polski na tle struktur geologicznych Europy •opisuje cechy różnych typów genetycznych gór •przedstawia współczesne obszary występowania lodowców na Ziemi i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej świata •charakteryzuje działalność rzeźbotwórczą lądolodu i lodowców górskich na obszarze Polski •omawia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy ukształtowania powierzchni Europy i Polski •opisuje rozmieszczenie surowców mineralnych w Polsce na podstawie mapy tematycznej •omawia warunki klimatyczne w Europie •charakteryzuje czynniki kształtujące klimat w Polsce •odczytuje wartości temperatury powietrza i wielkości opadów atmosferycznych z klimatogramów •wyjaśnia, na czym polega asymetria dorzeczy Wisły i Odry •opisuje na podstawie mapy cechy oraz walory Wisły i Odry •charakteryzuje i rozpoznaje typy wybrzeży Bałtyku •wyróżnia najważniejsze cechy wybranych typów gleb na podstawie profili glebowych •omawia funkcje lasów •omawia na podstawie mapy Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •rozróżnia konsekwencje położenia matematycznego, fizycznogeograficznego oraz geopolitycznego Polski •opisuje jednostki geologiczne Polski i podaje ich charakterystyczne cechy •określa na podstawie mapy geologicznej obszary poszczególnych fałdowań na terenie Europy i Polski •opisuje mechanizm powstawania lodowców •wykazuje pasowość rzeźby terenu Polski •przedstawia czynniki kształtujące rzeźbę powierzchni Polski •rozpoznaje główne skały występujące na terenie Polski •podaje przykłady gospodarczego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce •opisuje pogodę kształtowaną przez główne masy powietrza napływające nad teren Polski •opisuje na podstawie map tematycznych rozkład temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce •omawia niszczącą i budującą działalność Bałtyku •omawia procesy i czynniki glebotwórcze •opisuje typy zbiorowisk leśnych w Polsce •opisuje unikalne na skalę światową obiekty przyrodnicze objęte ochroną na terenie Polski •ocenia najważniejsze działania w zakresie ochrony środowiska 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wykazuje konsekwencje rozciągłości południkowej i rozciągłości równoleżnikowej Polski i Europy •wykazuje zależność między występowaniem ruchów górotwórczych w Europie a współczesnym ukształtowaniem powierzchni Polski •wykazuje zależność między występowaniem zlodowaceń w Europie a współczesnym ukształtowaniem powierzchni Polski •opisuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze •wykazuje wpływ zmienności pogody w Polsce na rolnictwo, transport i turystykę •ocenia znaczenie gospodarcze rzek Polski •analizuje główne źródła zanieczyszczeń Morza Bałtyckiego •ocenia przydatność przyrodniczą i gospodarczą lasów w Polsce •podaje argumenty przemawiające za koniecznością zachowania walorów dziedzictwa przyrodniczego •planuje wycieczkę do parku narodowego lub rezerwatu przyrody
--	--	--	---	---

<p>i Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> •określa na podstawie mapy ogólnogeograficznej położenie Morza Bałtyckiego •podaje główne cechy fizyczne Bałtyku •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>gleba, czynniki glebotwórcze, proces glebotwórczy, profil glebowy, poziomy glebowe</i> •wymienia typy gleb w Polsce •wyjaśnia znaczenie terminu <i>lesistość</i> •wymienia różne rodzaje lasów w Polsce •wymienia formy ochrony przyrody w Polsce •wskazuje na mapie Polski parki narodowe 	<p>zasolenie Bałtyku na tle innych mórz świata</p> <ul style="list-style-type: none"> •opisuje świat roślin i zwierząt Bałtyku •opisuje charakterystyczne typy gleb w Polsce •przedstawia na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie gleb na obszarze Polski •omawia na podstawie danych statystycznych wskaźnik lesistości Polski •omawia strukturę gatunkową lasów w Polsce •podaje przykłady rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych i pomników przyrody na obszarze wybranego regionu •charakteryzuje wybrane parki narodowe w Polsce 	<p>przestrzenne zróżnicowanie lesistości w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> •ocenia rolę parków narodowych i innych form ochrony przyrody w zachowaniu naturalnych walorów środowiska przyrodniczego 		
3. Ludność i urbanizacja w Polsce				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wskazuje na mapie politycznej Europy największe i najmniejsze państwa Europy •wskazuje na mapie administracyjnej Polski poszczególne województwa i ich stolice •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>demografia, przyrost naturalny, współczynnik przyrostu naturalnego, współczynnik urodzeń, współczynnik zgonów</i> •wymienia na podstawie danych statystycznych państwa o różnym współczynniku przyrostu naturalnego w Europie •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>piramida płci i wieku, średnia długość trwania życia</i> •odczytuje dane dotyczące struktury płci 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •szereguje województwa pod względem powierzchni od największego do najmniejszego •prezentuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po II wojnie światowej •omawia na podstawie wykresu przyrost naturalny w Polsce w latach 1946–2016 •omawia przestrzenne zróżnicowanie współczynnika przyrostu naturalnego w Polsce •omawia na podstawie danych statystycznych średnią długość trwania życia Polaków na tle europejskich społeczeństw •wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości zaludnienia w Europie i w Polsce •omawia na podstawie mapy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia zmiany na mapie politycznej Europy w drugiej połowie XX w. •oblicza współczynnik przyrostu naturalnego •podaje przyczyny zróżnicowania przyrostu naturalnego w Europie i w Polsce •omawia czynniki wpływające na liczbę urodzeń w Polsce •porównuje udział poszczególnych grup wiekowych ludności w Polsce na podstawie danych statystycznych •oblicza wskaźnik gęstości zaludnienia Polski •opisuje na podstawie mapy cechy rozmieszczenia ludności w Polsce •opisuje skutki migracji zagranicznych w Polsce •porównuje przyrost rzeczywisty ludności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia zmiany, które zaszły w podziale administracyjnym Polski po 1 stycznia 1999 r. •omawia na podstawie danych statystycznych uwarunkowania przyrostu naturalnego w Polsce na tle Europy •omawia strukturę płci i wieku ludności Polski na tle struktur wybranych państw europejskich na podstawie piramidy płci i wieku •omawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze wpływające na rozmieszczenie ludności w wybranych państwach Europy i Polski •oblicza przyrost rzeczywisty i współczynnik przyrostu rzeczywistego Polsce •charakteryzuje skutki migracji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •analizuje na podstawie dostępnych źródeł ekonomiczne skutki utrzymywania się niskich lub ujemnych wartości współczynnika przyrostu naturalnego w krajach Europy i Polski •analizuje konsekwencje starzenia się społeczeństwa europejskiego •analizuje skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Europie i w Polsce •ocenia skutki migracji zagranicznych w Polsce i w Europie •omawia na podstawie dostępnych źródeł problemy mniejszości narodowych w Europie i w Polsce •analizuje na podstawie dostępnych źródeł skutki bezrobocia w Polsce •omawia na podstawie dostępnych źródeł zmiany zachodzące w procesie

<p>i wieku oraz średniej długości trwania życia w Polsce na podstawie danych statystycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> •wyjaśnia znaczenie terminu <i>wskaźnik gęstości zaludnienia</i> •wymienia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>migracja, emigracja, imigracja, saldo migracji, przyrost rzeczywisty, współczynnik przyrostu rzeczywistego</i> •wyjaśnia różnicę między emigracją a imigracją •odczytuje dane dotyczące wielkości i kierunków emigracji z Polski •wymienia główne skupiska Polonii •wyjaśnia znaczenie terminu <i>migracje wewnętrzne</i> •wymienia przyczyny migracji wewnętrznych •wymienia mniejszości narodowe w Polsce •wskazuje na mapie Polski regiony zamieszkałe przez mniejszości narodowe •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>struktura zatrudnienia, struktura wykształcenia, bezrobocie, stopa bezrobocia, ludność aktywna zawodowo</i> •odczytuje z danych statystycznych wielkość zatrudnienia w poszczególnych sektorach gospodarki •odczytuje z mapy zróżnicowanie przestrzenne bezrobocia w Polsce i w Europie •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji</i> •odczytuje z danych statystycznych wskaźnik urbanizacji w Polsce i w wybranych krajach Europy •wyjaśnia znaczenie terminu <i>miasto</i> 	<p>tematycznej przestrzenne zróżnicowanie gęstości zaludnienia w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> •wymienia główne przyczyny migracji zagranicznych w Polsce •określa kierunki napływu imigrantów do Polski •podaje najważniejsze cechy migracji wewnętrznych w Polsce •charakteryzuje mniejszości narodowe, mniejszości etniczne i społeczności etniczne w Polsce •podaje przyczyny bezrobocia w Polsce •porównuje wielkość bezrobocia w Polsce i innych krajach europejskich na podstawie danych statystycznych •wymienia typy zespołów miejskich w Polsce i podaje ich przykłady •podaje różnicę między aglomeracją monocentryczną a policentryczną •podaje przyczyny rozwoju największych miast w Polsce •podaje przykłady miast o różnych funkcjach w Polsce 	<p>w Polsce i w wybranych państwach Europy</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce •porównuje strukturę narodowościową ludności Polski z analogicznymi strukturami ludności w wybranych państwach europejskich •określa na podstawie danych statystycznych różnicę w strukturze zatrudnienia ludności w poszczególnych województwach •porównuje stopę bezrobocia w wybranych krajach europejskich •analizuje wskaźnik urbanizacji w Polsce i wybranych krajach Europy •analizuje rozmieszczenie oraz wielkość miast w Polsce •charakteryzuje funkcje wybranych miast w Polsce •omawia przyczyny rozwoju miast w Polsce 	<p>wewnętrznych w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia przyczyny rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce •przedstawia strukturę wyznaniową Polaków na tle innych państw Europy •omawia strukturę zatrudnienia wg działów gospodarki w poszczególnych województwach •omawia pozytywne i negatywne skutki urbanizacji •charakteryzuje przemiany współczesnych miast •omawia problemy mieszkańców dużych miast •analizuje wielkość miast w Polsce i ich rozmieszczenie wg grup wielkościowych •omawia przemiany współczesnych miast 	<p>urbanizacji w Polsce po II wojnie światowej</p>
---	--	--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> •wymienia największe miasta i wskazuje je na mapie Polski •wymienia funkcje miast 				
4. Rolnictwo i przemysł Polski				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wymienia funkcje rolnictwa •wymienia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce •wymienia na podstawie map tematycznych regiony rolnicze w Polsce •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>plon, zbiór</i> •wymienia główne uprawy w Polsce •wskazuje na mapie główne obszary upraw w Polsce •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>hodowla, pogłowie</i> •wymienia główne zwierzęta gospodarskie w Polsce •wskazuje na mapie obszary hodowli zwierząt gospodarskich •dokonuje podziału przemysłu na sekcje i działy •wymienia funkcje przemysłu •wymienia źródła energii •wymienia typy elektrowni •wskazuje na mapie największe elektrownie w Polsce •wymienia największe porty morskie w Polsce i wskazuje je na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •opisuje warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce •prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę wielkościową gospodarstw rolnych w Polsce •przedstawia znaczenie gospodarcze głównych upraw w Polsce •prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę upraw •wskazuje rejony warzywnictwa i sadownictwa w Polsce •przedstawia znaczenie gospodarcze produkcji zwierzęcej w Polsce •wymienia czynniki lokalizacji hodowli bydła, trzody chlewnej i drobiu w Polsce •omawia cechy polskiego przemysłu •wymienia przyczyny zmian w strukturze przemysłu Polski •lokalizuje na mapie Polski elektrownie ciepłne, wodne i niekonwencjonalne •opisuje wielkość produkcji energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych •opisuje na podstawie danych statystycznych wielkość przeładunków w portach morskich Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •przedstawia rolnictwo jako sektor gospodarki oraz jego rolę w rozwoju społeczno- gospodarczym kraju •omawia regiony rolnicze o najkorzystniejszych warunkach do produkcji rolnej w Polsce •przedstawia strukturę użytkowania ziemi w Polsce na tle innych krajów Europy •prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę hodowli w Polsce •przedstawia przemysł jako sektor gospodarki i jego rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju •omawia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia przemysłu w Polsce •prezentuje na podstawie danych statystycznych strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce na tle wybranych krajów Europy •opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę przeładunków w polskich portach morskich •opisuje strukturę połowów ryb w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce •charakteryzuje czynniki wpływające na rozmieszczenie upraw w Polsce •porównuje produkcję roślinną w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy •porównuje produkcję zwierzęcą w Polsce na tle produkcji w innych krajach Europy •omawia rozwój przemysłu w Polsce po II wojnie światowej •analizuje przyczyny i skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu •omawia na podstawie dostępnych źródeł zmiany zachodzące współcześnie w polskiej energetyce •określa na podstawie dostępnych źródeł uwarunkowania rozwoju gospodarki morskiej w Polsce •omawia problemy przemysłu stocznioowego w Polsce 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •przedstawia korzyści dla polskiego rolnictwa wynikające z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej •dokonuje na podstawie danych statystycznych analizy zmian pogłowia wybranych zwierząt gospodarskich w Polsce po 2000 r. i wyjaśnia ich przyczyny •przedstawia perspektywy rozwoju gospodarki morskiej w Polsce
5. Usługi w Polsce				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •podaje przykłady różnych rodzajów usług w Polsce •wyjaśnia znaczenie terminu <i>komunikacja</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia zróżnicowanie usług w Polsce •omawia rodzaje transportu lądowego w Polsce •omawia na podstawie map tematycznych gęstość dróg kołowych i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •przedstawia usługi jako sektor gospodarki oraz ich rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju •charakteryzuje udział poszczególnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wyjaśnia przyczyny zróżnicowania sieci transportowej w Polsce •określa znaczenie transportu w rozwoju gospodarczym Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •ocenia na podstawie dostępnych źródeł poziom rozwoju turystyki zagranicznej w Polsce na tle innych krajów Europy •omawia na podstawie dostępnych

<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia rodzaje transportu w Polsce wskazuje na mapie Polski porty handlowe, śródlądowe oraz lotnicze wyróżnia rodzaje łączności wyjaśnia znaczenie terminów: <i>turystyka, walory turystyczne, infrastruktura turystyczna</i> dokonuje podziału turystyki wymienia i wskazuje na mapie regiony turystyczne Polski wyjaśnia znaczenie terminów: <i>eksport, import, bilans handlu zagranicznego</i> wymienia państwa będące głównymi partnerami handlowymi Polski 	<ul style="list-style-type: none"> autostrad w Polsce omawia na podstawie mapy tematycznej gęstość sieci kolejowej w Polsce omawia na podstawie danych statystycznych morską flotę transportową w Polsce omawia czynniki rozwoju turystyki wymienia i wskazuje na mapie polskie obiekty, znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> omawia strukturę towarową handlu międzynarodowego 	<ul style="list-style-type: none"> rodzajów transportu w przewozach pasażerów i ładunków omawia ruch pasażerski w portach lotniczych Polski podaje przyczyny nierównomiernego dostępu do środków łączności na terenie Polski charakteryzuje obiekty znajdujące się na <i>Liście światowego dziedzictwa UNESCO</i> charakteryzuje na przykładach walory turystyczne Polski przedstawia przyczyny niskiego salda bilansu handlu zagranicznego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje na podstawie dostępnych źródeł problemy polskiego transportu wodnego i lotniczego określa znaczenie łączności w rozwoju gospodarczym Polski analizuje na podstawie dostępnych źródeł wpływy z turystyki w Polsce i w wybranych krajach Europy ocenia na podstawie dostępnych źródeł atrakcyjność turystyczną wybranego regionu Polski ocenia znaczenie handlu zagranicznego dla polskiej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> źródeł zmiany, które zaszły w geograficznych kierunkach wymiany międzynarodowej Polski podaje przykłady sukcesów polskich firm na arenie międzynarodowej
---	--	--	--	---

6. Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego Polski

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego podaje przyczyny kwaśnych opadów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia rodzaje zanieczyszczeń i ich źródła 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje wpływ poszczególnych sektorów gospodarki na stan środowiska wymienia źródła zanieczyszczeń komunalnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje na podstawie mapy tematycznej stan zanieczyszczeń wód śródlądowych omawia skutki zanieczyszczeń środowiska naturalnego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ustala na podstawie dostępnych źródeł, jakie regiony w Polsce cechują się największym zanieczyszczeniem środowiska przyrodniczego
--	--	--	---	---

7. Relacje między elementami środowiska geograficznego

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: <i>powódź, dolina rzeczna, koryto rzeczne, terasa zalewowa, sztuczny zbiornik wodny</i> wymienia przyczyny powodzi w Polsce wymienia główne źródła energii w województwach pomorskim i łódzkim wymienia przyczyny migracji do stref podmiejskich wymienia przyczyny wyludniania się wsi oddalonych od dużych miast 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje zjawisko powodzi wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Polski obszary zagrożone powodzią wskazuje na mapie Polski rozmieszczenie największych sztucznych zbiorników wodnych podaje przyczyny rozwoju energetyki wiatrowej i słonecznej w województwach pomorskim i łódzkim omawia przyczyny migracji do stref 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki sprzyjające powodziom w Polsce określa rolę przeciwpowodziową sztucznych zbiorników wyjaśnia wpływ warunków pozaprzyrodniczych na wykorzystanie OZE w województwach pomorskim i łódzkim omawia na podstawie map tematycznych zmiany liczby ludności w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje konsekwencje stosowania różnych metod ochrony przeciwpowodziowej omawia największe powodzie w Polsce i ich skutki wymienia korzyści płynące z wykorzystania źródeł odnawialnych do produkcji energii analizuje dane statystyczne dotyczące liczby farm wiatrowych w Łódzkiem i 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> określa na wybranych przykładach wpływ wylesiania dorzeczy, regulacji koryt rzecznych, stanu wałów przeciwpowodziowych, zabudowy teras zalewowych i sztucznych zbiorników wodnych na wezbrania oraz występowanie i skutki powodzi w Polsce analizuje na wybranych przykładach warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze sprzyjające produkcji
---	---	--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe cechy gospodarki centralnie sterowanej i gospodarki rynkowej wyjaśnia znaczenie terminów: <i>centra logistyczne, spedycja</i> wymienia główne atrakcje turystyczne wybrzeża Bałtyku i Małopolski 	<p>podmiejskich</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie województw podlaskiego i zachodniopomorskiego obszary o dużym wzroście liczby ludności omawia cechy gospodarki Polski przed 1989 r. i po nim omawia na podstawie mapy sieć autostrad i dróg ekspresowych wymienia rodzaje usług, które rozwijają się dzięki wzrostowi ruchu turystycznego 	<p>strefach podmiejskich Krakowa i Warszawy</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie województw podlaskiego i zachodniopomorskiego gminy o dużym spadku liczby ludności analizuje współczynnik salda migracji na przykładzie województw zachodniopomorskiego i podlaskiego omawia strukturę zatrudnienia w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej przed 1989 r. wymienia główne inwestycje przemysłowe we Wrocławiu i w jego okolicach wskazuje na mapie tematycznej przykłady miejsc, w których przebieg autostrad i dróg ekspresowych sprzyja powstawaniu centrów logistycznych wskazuje na mapie położenie głównych atrakcji wybrzeża Bałtyku i Małopolski 	<p>Pomorskiem</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia wpływ migracji do stref podmiejskich na przekształcenie struktury demograficznej okolic Krakowa i Warszawy określa zmiany w użytkowaniu i zagospodarowaniu stref podmiejskich na przykładzie Krakowa i Warszawy wyjaśnia wpływ migracji na strukturę wieku ludności obszarów wiejskich opisuje zmiany, jakie zaszły w strukturze produkcji po 1989 r. w konurbacji katowickiej i aglomeracji łódzkiej omawia rolę transportu morskiego w rozwoju innych działów gospodarki analizuje dane statystyczne dotyczące ruchu turystycznego nad Morzem Bałtyckim i w Krakowie określa wpływ walorów przyrodniczych wybrzeża Bałtyku oraz dziedzictwa kulturowego Małopolski na rozwój turystyki na tych obszarach 	<p>energii ze źródeł odnawialnych i nieodnawialnych lub ograniczające tę produkcję oraz określa ich wpływ na rozwój energetyki</p> <ul style="list-style-type: none"> identyfikuje na wybranych przykładach związki między rozwojem dużych miast a zmianami w użytkowaniu i zagospodarowaniu terenu, stylu zabudowy oraz strukturze demograficznej w strefach podmiejskich ukazuje na wybranych przykładach wpływ procesów migracyjnych na strukturę wieku i zmiany zaludnienia obszarów wiejskich wykazuje na podstawie dostępnych źródeł wpływ przemian politycznych i gospodarczych w Polsce po 1998 r. na zmiany struktury zatrudnienia w wybranych regionach kraju identyfikuje związki między przebiegiem autostrad a lokalizacją przedsiębiorstw przemysłowych oraz centrów logistycznych i handlowych na wybranym obszarze kraju identyfikuje związki między transportem morskim a lokalizacją inwestycji przemysłowych i usługowych na przykładzie Trójmiasta
--	--	--	---	---

8. Mój region i moja mała ojczyzna

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu <i>region</i> wskazuje położenie swojego regionu na mapie ogólnogeograficznej Polski wymienia i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej sąsiednie regiony wymienia najważniejsze walory przyrodnicze regionu wyjaśnia znaczenie terminu <i>mała ojczyzna</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje środowisko przyrodnicze regionu oraz określa jego główne cechy na podstawie map tematycznych rozpoznaje skały występujące w regionie miejsca zamieszkania wyróżnia najważniejsze cechy gospodarki regionu na podstawie danych statystycznych i map tematycznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia uwarunkowania zróżnicowania środowiska przyrodniczego w swoim regionie analizuje genezę rzeźby powierzchni swojego regionu prezentuje główne cechy struktury demograficznej ludności regionu prezentuje główne cechy gospodarki regionu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia w dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, wystawy fotograficznej) przyrodnicze i kulturowe walory swojego regionu analizuje formy współpracy między własnym regionem a partnerskimi regionami zagranicznymi prezentuje na podstawie informacji wyszukiwanych w różnych źródłach i w 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady osiągnięć Polaków w różnych dziedzinach życia społeczno-gospodarczego na arenie międzynarodowej projektuje na podstawie wyszukanych informacji trasę wycieczki krajoznawczej po własnym regionie wykazuje na podstawie obserwacji terenowych przeprowadzonych w
---	--	---	---	--

<ul style="list-style-type: none"> •wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Polski, topograficznej lub na planie miasta obszar małej ojczyzny •przedstawia źródła informacji o małej ojczyźnie •wymienia walory środowiska geograficznego małej ojczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> •określa obszar utożsamiany z własną małą ojczyzną jako symboliczną przestrzeń w wymiarze lokalnym •rozpoznaje w terenie obiekty charakterystyczne dla małej ojczyzny i decydujące o jej atrakcyjności 	<ul style="list-style-type: none"> •opisuje walory środowiska geograficznego małej ojczyzny •omawia historię małej ojczyzny na podstawie dostępnych źródeł 	dowolnej formie (np. prezentacji multimedialnej, plakatu, wystawy fotograficznej) atrakcyjność osadniczą oraz gospodarczą małej ojczyzny jako miejsca zamieszkania i rozwoju określonej działalności gospodarczej	<p>wybranym miejscu własnego regionu zależności między elementami środowiska geograficznego</p> <ul style="list-style-type: none"> •planuje wycieczkę po swojej małej ojczyźnie •projektuje na podstawie własnych obserwacji terenowych działania służące zachowaniu walorów środowiska geograficznego (przyrodniczego i kulturowego) oraz poprawie warunków życia lokalnej społeczności
---	---	--	---	--

Wymagania edukacyjne z geografii dla klasy 8 oparte na *Programie nauczania geografii w szkole podstawowej – Planeta Nowa* autorstwa Ewy Marii Tuz i Barbary Dziedzic

Wymagania na poszczególne oceny				
konieczne (ocena dopuszczająca)	podstawowe (ocena dostateczna)	rozszerzające (ocena dobra)	dopełniające (ocena bardzo dobra)	wykraczające (ocena celująca)
I. Azja				

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie położenie geograficzne Azji wymienia formy ukształtowania powierzchni Azji wymienia strefy klimatyczne Azji na podstawie mapy klimatycznej wymienia największe rzeki Azji wymienia strefy aktywności sejsmicznej w Azji na podstawie mapy geologicznej wyjaśnia znaczenie terminu <i>wulkanizm</i> odczytuje z mapy nazwy największych wulkanów w Azji wskazuje na mapie zasięg Ognistego Pierścienia Pacyfiku wymienia czynniki przyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa w Azji wymienia główne uprawy w Azji na podstawie mapy gospodarczej określa cechy położenia Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej wymienia cechy środowiska naturalnego Japonii wymienia główne uprawy w Japonii określa cechy położenia Chin na podstawie mapy ogólnogeograficznej lokalizuje na mapie ośrodki przemysłu zaawansowanych technologii w Chinach wymienia główne uprawy w Chinach i opisuje ich rozmieszczenie na podstawie mapy gospodarczej określa położenie geograficzne Indii porównuje liczbę ludności Chin i Indii oraz odczytuje z wykresu ich prognozę wymienia największe aglomeracje Indii i wskazuje je na mapie wyjaśnia znaczenie terminu <i>slumsy</i> wymienia główne rośliny uprawne w Indiach i wskazuje na mapie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje linię brzegową Azji na podstawie mapy świata charakteryzuje zróżnicowanie środowiska geograficznego Azji przedstawia kontrasty w ukształtowaniu powierzchni terenu Azji omawia czynniki klimatyczne kształtujące klimat Azji omawia strefy roślinne Azji omawia budowę wulkanu na podstawie ilustracji wymienia typy wulkanów i podaje ich główne cechy wskazuje na mapie obszary Azji o korzystnych i niekorzystnych warunkach do rozwoju rolnictwa wymienia czołówkę państw azjatyckich w światowych zbiorach roślin uprawnych na podstawie infografiki charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Japonii omawia strukturę zatrudnienia w Japonii na podstawie analizy danych statystycznych omawia warunki naturalne rozwoju rolnictwa w Japonii przedstawia cechy rolnictwa Japonii na podstawie analizy danych statystycznych określa różnorodność cech środowiska geograficznego Chin na podstawie mapy tematycznej omawia czynniki przyrodnicze sprzyjające osadnictwu w Chinach przedstawia nierównomierne rozmieszczenie ludności Chin na podstawie mapy gęstości zaludnienia 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia budowę geologiczną Azji na podstawie mapy tematycznej omawia cyrkulację monsunową i jej wpływ na klimat Azji charakteryzuje kontrasty klimatyczne i roślinne w Azji na podstawie mapy tematycznej omawia czynniki wpływające na układ sieci rzecznej w Azji omawia płytową budowę litosfery na podstawie map tematycznych wyjaśnia przyczyny występowania trzęsień ziemi i tsunami w Azji opisuje przebieg trzęsienia ziemi omawia warunki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Azji opisuje ekstremalne zjawiska klimatyczne i ich skutki w Japonii opisuje skutki występowania tajfunów na obszarze Japonii omawia bariery utrudniające rozwój gospodarki Japonii omawia znaczenie i rolę transportu w gospodarce Japonii omawia cechy gospodarki Chin analizuje wielkości PKB w Chinach na tle innych krajów świata na podstawie danych statystycznych charakteryzuje tradycyjne rolnictwo i warunki rozwoju rolnictwa Chin przedstawia problemy demograficzne Indii omawia system kastowy w Indiach przedstawia zróżnicowanie indyjskiej edukacji analizuje strukturę zatrudnienia i strukturę PKB Indii na podstawie wykresu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje azjatyckie rekordy dotyczące rzeźby terenu, linii brzegowej i hydrosfery na podstawie infografiki omawia powstawanie Himalajów i rowów oceanicznych przedstawia sposoby zabezpieczania ludzi przed skutkami trzęsień ziemi omawia warunki klimatyczne w Azji wpływające na rytm uprawy ryżu omawia znaczenie uprawy ryżu dla krajów Azji Południowo-Wschodniej wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami w Japonii analizuje źródła gospodarczego rozwoju Japonii charakteryzuje cechy nowoczesnej gospodarki Japonii oraz rodzaje produkcji przemysłowej uzasadnia, że gospodarka Japonii należy do najnowocześniejszych na świecie przedstawia problemy demograficzne i społeczne Chin z uwzględnieniem przyrostu naturalnego na podstawie analizy danych statystycznych omawia znaczenie nowoczesnych kolei w rozwoju gospodarczym Chin omawia kontrasty etniczne, językowe i religijne w Indiach charakteryzuje cechy gospodarki Indii i możliwości ich rozwoju omawia znaczenie ropy naftowej w rozwoju ekonomicznym państw Bliskiego Wschodu omawia źródła konfliktów zbrojnych i terroryzmu na Bliskim Wschodzie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego na wschodnich wybrzeżach Azji występuje wiele wulkanów udowadnia słuszność stwierdzenia, że Azja to kontynent kontrastów geograficznych omawia wpływ budowy geologicznej na występowanie rowów tektonicznych, wulkanów, trzęsień ziemi i tsunami ocenia skutki trzęsień ziemi dla obszarów gęsto zaludnionych wyjaśnia na podstawie mapy ogólnogeograficznej i analizy danych statystycznych, dlaczego grunty orne mają niewielki udział w strukturze użytkowania ziemi w Azji wykazuje związki między cechami klimatu monsunowego a rytmem upraw i „kulturą ryżu” w Azji Południowo-Wschodniej ocenia znaczenie warunków przyrodniczych i czynników społeczno-kulturowych w tworzeniu nowoczesnej gospodarki Japonii omawia wpływ gospodarki Chin na gospodarkę światową opisuje główne problemy indyjskiego społeczeństwa oraz przedstawia ich przyczyny analizuje skutki występowania konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie
--	---	---	---	--

tematycznej regiony ich występowania <ul style="list-style-type: none"> wymienia surowce mineralne w Indiach i wskazuje na mapie regiony ich występowania określa położenie geograficzne Bliskiego Wschodu wymienia państwa leżące na Bliskim Wschodzie na podstawie mapy politycznej wskazuje na mapie miejsca konfliktów zbrojnych na Bliskim Wschodzie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia główne kierunki produkcji rolnej w Chinach omawia cechy środowiska geograficznego Półwyspu Indyjskiego podaje przyczyny powstawania slumsów w Indiach omawia warunki uprawy roślin w Indiach na podstawie mapy tematycznej charakteryzuje indyjską Dolinę Krzemową omawia cechy środowiska przyrodniczego Bliskiego Wschodu omawia wielkość zasobów ropy naftowej na świecie i na Bliskim Wschodzie na podstawie wykresu i mapy tematycznej przedstawia cele organizacji OPEC 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje przemysł przetwórczy Indii omawia zróżnicowanie religijne na Bliskim Wschodzie omawia wpływ religii na życie muzułmanów przedstawia znaczenie przemysłu naftowego w krajach Bliskiego Wschodu 		
II. Afryka				

<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej •wymienia strefy klimatyczne Afryki •wymienia największe rzeki i jeziora Afryki •wymienia czynniki przyrodnicze wpływające na rozwój rolnictwa w Afryce •wymienia główne uprawy w Afryce •wymienia surowce mineralne Afryki na podstawie mapy gospodarczej •wskazuje obszary występowania surowców mineralnych na terenie Afryki •wymienia atrakcyjne turystycznie państwa Afryki •określa położenie geograficzne Etiopii •wyjaśnia różnicę między głodem a niedożywieniem •wymienia państwa w Afryce dotknięte głodem i niedożywieniem •określa położenie geograficzne Kenii •wymienia obiekty turystyczne na terenie Kenii 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia cechy ukształtowania powierzchni Afryki •wymienia cechy różnych typów klimatu w Afryce na podstawie klimatogramów •charakteryzuje sieć rzeczną i jeziora Afryki •omawia czynniki przyrodnicze i pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa w Afryce •charakteryzuje znaczenie hodowli zwierząt w krajach Afryki •przedstawia zróżnicowanie PKB w różnych państwach Afryki na podstawie analizy danych statystycznych •omawia przemysł wydobywczy w Afryce •wskazuje państwa w Afryce dotknięte problemem głodu i niedożywienia na podstawie mapy tematycznej •analizuje niedożywienie ludności w Afryce na podstawie wykresu •przedstawia ruch turystyczny Kenii na podstawie analizy danych statystycznych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia wpływ czynników klimatotwórczych na klimat Afryki •omawia rozmieszczenie opadów atmosferycznych w Afryce na podstawie mapy klimatycznej •omawia udział rolnictwa w strukturze zatrudnienia w wybranych państwach Afryki na podstawie wykresu •omawia gospodarkę w strefie Sahelu •omawia cechy gospodarki krajów Afryki na podstawie analizy danych statystycznych •przedstawia nowoczesne działy gospodarki Afryki •omawia rozwój i znaczenie usług w Afryce •omawia przyczyny niedożywienia ludności w Etiopii •opisuje zmiany w poziomie niedożywienia ludności Etiopii •wymienia obiekty w Kenii wpisane na listę dziedzictwa UNESCO •opisuje walory kulturowe Kenii na podstawie wybranych źródeł informacji 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •omawia związek budowy geologicznej Afryki z powstawaniem rowów tektonicznych •wyjaśnia cyrkulację powietrza w strefie międzyzwrotnikowej •omawia przyczyny procesu pustynnienia w strefie Sahelu •omawia typy rolnictwa w Afryce •przedstawia czynniki ograniczające rozwój gospodarki w Afryce •omawia skutki niedożywienia ludności w Etiopii •omawia bariery ograniczające rozwój turystyki w Afryce •omawia walory przyrodnicze Kenii wpływające na rozwój turystyki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia istnienie strefowości klimatyczno-roślinno-glebowej w Afryce • wyjaśnia związki między warunkami przyrodniczymi a możliwościami gospodarowania w strefie Sahelu • ocenia skutki stosowania rolnictwa żarowo-odłogowego i plantacyjnego w Afryce Zachodniej • przedstawia rolę chińskich inwestycji na kontynencie afrykańskim • przedstawia sposoby walki z głodem ludności Afryki na przykładzie Etiopii • określa związki między warunkami przyrodniczymi i kulturowymi a rozwojem turystyki na przykładzie Kenii • przedstawia argumenty pomagające przełamywać stereotypy na temat Afryki
<p>III. Ameryka Północna i Ameryka Południowa</p>				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •określa położenie geograficzne Ameryki •wymienia nazwy mórz i oceanów oblewających Amerykę Północną i Amerykę Południową •wymienia największe rzeki Ameryki i wskazuje je na mapie •wyjaśnia znaczenie terminów: <i>tornado</i>, <i>cyklon tropikalny</i> •wskazuje na mapie Aleję Tornad •wymienia nazwy wybranych cyklonów tropikalnych w XXI wieku 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wymienia nazwy państw leżących w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej •podaje główne cechy ukształtowania powierzchni Ameryki •wymienia strefy klimatyczne Ameryki •omawia przyczyny powstawania tornad i cyklonów tropikalnych •podaje główne rejony występowania cyklonów tropikalnych i kierunki ich przemieszczania się 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •charakteryzuje budowę geologiczną Ameryki •omawia czynniki klimatyczne wpływające na klimat Ameryki •porównuje strefy klimatyczne ze strefami roślinnymi w Ameryce •charakteryzuje wody powierzchniowe Ameryki na podstawie mapy ogólnogeograficznej •omawia mechanizm powstawania tornad i cyklonów tropikalnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •wykazuje związek ukształtowania powierzchni z budową geologiczną w Ameryce •omawia związek stref klimatycznych ze strefami roślinnymi w Ameryce •przedstawia skutki występowania tornad i cyklonów tropikalnych w Ameryce •omawia ekologiczne następstwa wylesiania Amazonii •podaje kierunki gospodarczego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> •ustala prawidłowości w ukształtowaniu powierzchni Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie map tematycznych •przedstawia sposoby ochrony przed nadchodzącym cyklonem na podstawie wybranych źródeł informacji •przedstawia działania człowieka mające na celu ochronę walorów przyrodniczych Amazonii •omawia skutki zanikania kultur

<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Amazonii • omawia florę i faunę lasów równikowych • podaje liczbę ludności Ameryki Północnej i Ameryki Południowej na podstawie wykresu • wymienia główne odmiany człowieka zamieszkujące Amerykę • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja, megalopolis</i> • wymienia obszary słabo i gęsto zaludnione w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej i wskazuje je na mapie • wymienia największe miasta i aglomeracje Ameryki Północnej i Ameryki Południowej i wskazuje na mapie • przedstawia położenie geograficzne Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia główne uprawy na terenie Kanady • wskazuje zasięg występowania głównych upraw w Kanadzie na mapie gospodarczej • określa położenie geograficzne Stanów Zjednoczonych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>produkt światowy brutto, technopolia</i> • wymienia główne działy przemysłu w Stanach Zjednoczonych • wymienia rodzaje usług wyspecjalizowanych w Stanach Zjednoczonych 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje cechy środowiska geograficznego Amazonii • omawia cechy klimatu Amazonii • podaje przyczyny zróżnicowania etnicznego i kulturowego Ameryki • przedstawia czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Ameryce Południowej • analizuje liczbę ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności państw Ameryki na podstawie mapy tematycznej • przedstawia cechy położenia geograficznego Kanady na podstawie mapy ogólnogeograficznej • omawia ukształtowanie powierzchni Kanady • przedstawia czynniki wpływające na klimat Kanady • omawia strukturę użytkowania ziemi w Kanadzie na podstawie wykresu • opisuje cechy położenia geograficznego Stanów Zjednoczonych • wymienia czynniki wpływające na rozwój Doliny Krzemowej • omawia strukturę użytkowania ziemi w Stanach Zjednoczonych na podstawie wykresu 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny wysokich rocznych sum opadów atmosferycznych w Amazonii • opisuje piętność wilgotnych lasów równikowych w Amazonii • omawia wielkie migracje w historii zasiedlania Ameryki • omawia zmiany liczby ludności w Ameryce na przestrzeni lat na podstawie wykresu • omawia rozwój miast Ameryki na podstawie wybranych źródeł • podaje przykłady megalopolis w Ameryce i wskazuje je na mapie • podaje przyczyny powstawania slumsów w wielkich miastach na przykładzie Ameryki Południowej • przedstawia zasięg występowania lasów w Kanadzie na podstawie mapy tematycznej • przedstawia miejsce Kanady w światowym eksporcie wybranych produktów rolnych na podstawie wykresu • omawia znaczenie przemysłu i jego kluczowe działy w Stanach Zjednoczonych • omawia cechy rolnictwa Stanów Zjednoczonych 	<p>wykorzystania Amazonii</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia sytuację rdzennej ludności w Ameryce • przedstawia negatywne skutki urbanizacji w Ameryce • określa cechy megalopolis w Ameryce Północnej • omawia czynniki wpływające na przebieg północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie • opisuje cechy gospodarstw wielkoobszarowych na terenie Kanady • charakteryzuje wybrane wskaźniki rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych • omawia znaczenie usług wyspecjalizowanych w gospodarce Stanów Zjednoczonych • omawia przyczyny marnowania żywności na przykładzie Stanów Zjednoczonych 	<p>pierwotnych na przykładzie Ameryki Północnej i Ameryki Południowej</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje problemy ludności mieszkających w slumsach na podstawie materiałów źródłowych • wykazuje zależność między ukształtowaniem powierzchni, cyrkulacją powietrza, odległością od morza, prądami morskimi a przebiegiem północnej granicy upraw i lasów w Kanadzie • omawia cechy charakterystyczne gospodarki Kanady z uwzględnieniem surowców mineralnych, rozwoju przemysłu i handlu • ocenia wpływ przemysłu zaawansowanych technologii na rozwój gospodarki Stanów Zjednoczonych • ocenia rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej na podstawie analizy danych statystycznych
IV. Australia i Oceania				
Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:	Uczeń:

<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Australii i Oceanii • wymienia największe pustynie Australii na podstawie mapy • wyjaśnia znaczenie terminu <i>basen artezyjski</i> • wymienia endemity w Australii oraz na wyspach Oceanii • przedstawia liczbę ludności i gęstość zaludnienia w Australii na podstawie mapy tematycznej i analizy danych statystycznych • wymienia największe miasta Australii oraz wskazuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze Australii i Oceanii • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Australii • wymienia strefy klimatyczne w Australii • charakteryzuje wody powierzchniowe Australii • omawia czynniki przyrodnicze wpływające na rozmieszczenie ludności w Australii • omawia występowanie surowców mineralnych w Australii na podstawie mapy tematycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne poszczególnych typów klimatu w Australii na podstawie klimatogramów • omawia strefowość roślinną w Australii na podstawie mapy tematycznej • omawia bariery utrudniające zamieszkanie Australii • charakteryzuje rdzennych mieszkańców Australii • omawia cechy rolnictwa Australii na tle warunków przyrodniczych • przedstawia znaczenie turystyki w rozwoju gospodarki Australii i Oceanii 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia wpływ położenia Australii na klimat • omawia zasoby wód artezyjskich i ich rolę w gospodarce Australii • wyjaśnia, dlaczego Australia jest atrakcyjna dla imigrantów • omawia znaczenie przemysłów przetwórczego i zaawansowanych technologii w rozwoju Australii 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależność między klimatem a zasobami wód powierzchniowych w Australii • wykazuje zależność pomiędzy rozmieszczeniem ludności a warunkami naturalnymi występującymi w Australii • określa główne cechy gospodarki Australii na tle warunków przyrodniczych
V. Obszary okołobiegunowe				
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne obszarów okołobiegunowych • wyjaśnia znaczenie terminów: <i>góra lodowa, pak lodowy, lądolód, lodowce szelfowe, nunataki</i> • wymienia gatunki roślin i zwierząt na obszarach Arktyki i Antarktyki • wymienia surowce mineralne na obszarach Arktyki i Antarktyki • wskazuje na mapie Antarktydy położenie polskiej stacji badawczej Henryka Arctowskiego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy środowiska przyrodniczego obszarów okołobiegunowych • charakteryzuje klimat Arktyki i Antarktyki • wymienia zagrożenia środowiska naturalnego obszarów polarnych 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zjawisko dnia polarnego i nocy polarnej na obszarach okołobiegunowych • charakteryzuje ludy zamieszkujące Arktykę oraz warunki ich życia • opisuje warunki życia w polarnej stacji badawczej 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki • wyjaśnia, dlaczego Antarktyda jest największą pustynią lodową • prezentuje osiągnięcia polskich badaczy obszarów okołobiegunowych • wyjaśnia status prawny Antarktydy 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych • charakteryzuje cele oraz zakres badań prowadzonych w Arktyce i w Antarktyce na podstawie na podstawie dostępnych źródeł • omawia wkład Polaków w badania obszarów polarnych na podstawie dostępnych źródeł

Wymagania edukacyjne – „Planeta Nowa 3”

Rozdział	Lp.	Temat	Wymagania na poszczególne oceny				
			dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Środowisko przyrodnicze	1.	Położenie, granice i obszar Polski. Podział administracyjny	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy położenia Polski wymienia zalety położenia Polski wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje te państwa na mapie ogólnogeograficznej opisuje podział administracyjny Polski wymienia nazwy województw oraz ich stolic i wskazuje je na mapie administracyjnej Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie mapy położenie Polski na świecie i w Europie wymienia nazwy skrajnych punktów Polski i wskazuje je na mapie opisuje przebieg granicy lądowej Polski na mapie ogólnogeograficznej opisuje granicę morską na mapie ogólnogeograficznej wyjaśnia znaczenie terminów: „powiat grodzki”, „powiat ziemski”, „województwo”, „prezydent miasta”, „burmistrz”, „starosta”, „wójt” 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie fizycznogeograficzne, polityczne i matematyczne Polski, korzystając z mapy Polski oraz Europy określa współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski opisuje zasięg wód terytorialnych na mapie Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski oblicza różnice czasu słonecznego między skrajnymi punktami Polski wykazuje korzyści i zagrożenia wynikające z położenia Polski w środkowej Europie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> analizuje znaczenie podziału administracyjnego
	2.	Dzieje geologiczne obszaru Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy głównych jednostek tektonicznych Europy i Polski oraz wskazuje je na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie tabeli stratygraficznej najważniejsze wydarzenia geologiczne, które 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje główne jednostki tektoniczne Polski rozpoznaje rodzaje 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między budową geologiczną a wydarzeniami z przeszłości geologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ zmieniającego się w przeszłości geologicznej

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy er, w których wystąpiły ruchy górotwórcze wymienia nazwy górotworów kaledońskich, hercyńskich i alpejskich oraz wskazuje te górotwory na mapie Polski	<ul style="list-style-type: none"> miał miejsce na terenie Polski opisuje proces powstawania węgla kamiennego	węgla i charakteryzuje warunki, w których one powstawały		klimatu oraz poziomu mórz na współczesną budowę geologiczną Polski
3.	Zlodowacenia na obszarze Polski	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy zlodowaceń i wskazuje ich zasięg na mapie Polski wymienia nazwy form polodowcowych	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela cechy krajobrazu młodoglacjalnego i staroglacjalnego rozpoznaje formy polodowcowe na schematach i wskazuje na mapie Polski obszary ich występowania rozpoznaje górskie formy polodowcowe na schematach	<ul style="list-style-type: none"> opisuje warunki powstania form polodowcowych wyjaśnia genezę form polodowcowych	<ul style="list-style-type: none"> analizuje i porównuje cechy krajobrazu staroglacjalnego i młodoglacjalnego	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zlodowaceń na krajobraz górski	
4.	Skąły i surowce mineralne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy skał występujących w Polsce klasyfikuje surowce mineralne ze względu na ich gospodarcze wykorzystanie wymienia nazwy skał i surowców mineralnych występujących w regionie swojego zamieszkania	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na podstawie zdjęć i okazów główne rodzaje skał występujących w jego regionie i w Polsce wskazuje na mapie Polski obszary występowania surowców mineralnych wykazuje znaczenie gospodarcze surowców mineralnych	<ul style="list-style-type: none"> klasyfikuje skały występujące w Polsce ze względu na ich pochodzenie opisuje rozmieszczenie skał powierzchniowych na podstawie mapy opisuje na podstawie mapy występowanie surowców mineralnych w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce analizuje wpływ wydobycia surowców mineralnych na środowisko przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek między budową geologiczną a występowaniem surowców mineralnych	
5.	Ukształtowanie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie	<ul style="list-style-type: none"> analizuje krzywą	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ	

		powierzchni	<p>wewnętrzne i zewnętrzne wpływające na ukształtowanie powierzchni Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy rzeźby powierzchni Polski wymienia nazwę i wskazuje na mapie najwyżej i najniżej położony punkt Polski rozdziela przedstawione na ilustracjach formy ukształtowania powierzchni	<p>krzywej hipsograficznej udział terenów nizinnych, wyżennych i górskich w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia pasy ukształtowania powierzchni Polski i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy krain geograficznych w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni i wskazuje je na mapie Polski odczytuje wysokości bezwzględne na mapie hipsometrycznej	<p>hipsograficzną</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje pasowość ukształtowania powierzchni Polski charakteryzuje na podstawie mapy hipsometrycznej cechy rzeźby powierzchni Polski oblicza różnice wysokości bezwzględnej na podstawie mapy hipsometrycznej	<p>przeszłości geologicznej na ukształtowanie powierzchni Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje cechy rzeźby terenu poszczególnych pasów ukształtowania powierzchni Polski	<p>współczesnych procesów geologicznych na ukształtowanie powierzchni Polski</p>
6.	Klimat	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki geograficzne wpływające na klimat Polski wymienia nazwy mas powietrza napływających nad Polskę odczytuje informacje przedstawione na klimatogramach wymienia termiczne pory roku wymienia nazwy wiatrów lokalnych i podaje miejsca ich występowania	<ul style="list-style-type: none"> odczytuje na mapach klimatycznych Polski rozkład temperatury powietrza i opadów atmosferycznych kreśli klimatogramy na podstawie danych liczbowych opisuje cechy klimatu przejściowego opisuje cechy klimatu własnego regionu odczytuje długość okresu wegetacyjnego na mapie	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Polski analizuje przebieg izoterm lipca i stycznia na mapach klimatycznych Polski opisuje pogodę kształtowaną przez poszczególne masy powietrza napływające nad Polskę wyjaśnia mechanizm powstawania wiatru halnego i bryzy charakteryzuje klimat wybranych regionów	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego temperatury powietrza oraz opadów atmosferycznych w Polsce wykazuje przejściowość klimatyczną Polski wykazuje wpływ napływających mas powietrza na kształtowanie się pogody w Polsce wyjaśnia przyczyny zróżnicowania przestrzennego długości okresu	<ul style="list-style-type: none"> porównuje klimat Polski z klimatem innych państw Europy	

					Polski na podstawie map klimatycznych	wegetacyjnego	
7.	Wody powierzchniowe i podziemne	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje wody występujące w Polsce • wymienia nazwy głównych rzek Polski oraz ich dopływów i wskazuje te rzeki na mapie • porównuje długości głównych rzek • wymienia nazwy wybranych jezior i wskazuje je na mapie Polski • wymienia nazwy wód występujących jego regionie • klasyfikuje wody podziemne • opisuje wykorzystanie wód podziemnych	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące długość rzek • charakteryzuje Wisłę i Odrę • opisuje typ ujścia Wisły • wymienia nazwy głównych kanałów i wskazuje te kanały na mapie • porównuje powierzchnie i głębokości wybranych jezior • wskazuje na mapie Polski obszary występowania wód mineralnych	<ul style="list-style-type: none"> • wykreśla działy wodne na mapie konturowej • wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w Polsce • wyjaśnia genezę bagien na terenie Polski • analizuje głębokość i kształt wybranych jezior • ocenia stopień i sposoby wykorzystania wód podziemnych • opisuje rozmieszczenie rejonów eksploatacji oraz wykorzystanie wód mineralnych	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje reżimy rzek w Polsce • uzasadnia asymetrię dorzeczy i wyjaśnia przyczyny jej powstania • ocenia stopień wykorzystania wód powierzchniowych i podziemnych w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między budową geologiczną, rzeźbą powierzchni, klimatem a warunkami wodnymi	
8.	Morze Bałtyckie	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie największe zatoki, wyspy, cieśniny i głębie Morza Bałtyckiego • wymienia na podstawie mapy ogólnogeograficznej cechy geograficzne Morza Bałtyckiego • przedstawia właściwości fizyczne wód Bałtyku • omawia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje linię brzegową Bałtyku na podstawie mapy ogólnogeograficznej • wymienia nazwy rodzajów wybrzeży i wskazuje na mapie miejsca ich występowania • przedstawia przyczyny	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkość i głębokość Bałtyku z wielkością i głębokością innych mórz • porównuje cechy wód Morza Bałtyckiego z cechami wód innych mórz • proponuje sposoby ochrony wód Bałtyku	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezy rodzajów wybrzeży Bałtyku • wyjaśnia genezę Mierzei Helskiej • wyjaśnia zróżnicowanie zasolenia i temperatury wody w Bałtyku	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie gospodarki morskiej nad Bałtykiem	

Ludność i urbanizacja				zanieczyszczenia Bałtyku			
	9.	Gleby	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki glebotwórcze klasyfikuje gleby w Polsce wymienia nazwy gleb występujących w jego regionie rozdziela typy gleb ze względu na ich żyzność wyjaśnia znaczenie gospodarcze gleb 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje za pomocą mapy gleb rozmieszczenie głównych genetycznych typów gleb w Polsce wymienia przyczyny erozji gleb i sposoby jej zapobiegania wyjaśnia zależności między jakością gleby a wielkością zbiorów zbóż i innych roślin 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje typy genetyczne gleb występujące w Polsce wyjaśnia cele zabiegów melioracyjnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia żyzność gleb w Polsce ocenia wartość użytkową gleb w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje profile glebowe
	10.	Świat roślin i zwierząt. Ochrona przyrody	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy formacji roślinnych w Polsce rozpoznaje typy zbiorowisk roślinnych w Polsce na zdjęciach i w terenie wymienia nazwy parków narodowych w Polsce i wskazuje je na mapie rozpoznaje wybrane gatunki roślin i zwierząt przedstawione na zdjęciach rozdziela formy ochrony przyrody w Polsce podejmuje działania na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rozmieszczenie kompleksów leśnych na podstawie mapy Polski opisuje funkcje lasów rozpoznaje i wymienia nazwy gatunków roślin i zwierząt prawnie chronionych w Polsce opisuje osobliwości wybranych parków narodowych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje strukturę powierzchniową lasów państwowych według składu gatunkowego opisuje formy prawnej ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia zależności między klimatem a szatą roślinną ocenia lesistość Polski uzasadnia konieczność ochrony gatunkowej roślin i zwierząt uzasadnia konieczność ochrony przyrody i krajobrazu w Polsce wyjaśnia znaczenie współpracy międzynarodowej na rzecz ochrony przyrody 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależność między składem gatunkowym lasów a warunkami klimatycznymi i glebowymi wymienia polskie organizacje działające na rzecz ochrony przyrody i opisuje ich zadania
	11.	Liczba ludności i jej zmiany	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje czynniki wpływające na zmiany liczby ludności w Polsce wymienia nazwy regionów o dodatnim i ujemnym przyroście naturalnym w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany liczby ludności Polski po 1946 roku opisuje zmiany przyrostu naturalnego od zakończenia II wojny 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje na podstawie danych statystycznych liczbę ludności w Polsce z liczbą ludności w innych krajach Europy omawia przyczyny i 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Polsce analizuje okresy wyżu i niżu demograficznego w Polsce oraz formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> prognozuje zmiany liczby ludności w Polsce

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki wpływające na niską wartość przyrostu naturalnego w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> światowej do 2009 roku wyjaśnia przyczyny i skutki zmiany modelu polskiej rodziny wyjaśnia różnicę między społeczeństwem młodym a starym wyjaśnia znaczenie terminów: „demografia”, „przyrost naturalny”, „przyrost rzeczywisty”	<ul style="list-style-type: none"> skutki spadku przyrostu naturalnego w ostatnich latach porównuje przyrost naturalny swojego województwa i Polski z przyrostem naturalnym innych krajów Europy wyjaśnia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego we wschodniej Polsce	<ul style="list-style-type: none"> oblicza współczynnik przyrostu naturalnego w Polsce	
12.	Struktura płci i wieku ludności	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „struktura wiekowa społeczeństwa” wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa polskiego opisuje grupy ekonomiczne ludności Polski	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie danych statystycznych strukturę płci i wieku ludności Polski porównuje na podstawie danych liczbowych długość życia w Polsce z długością życia w innych krajach wyjaśnia przyczyny wydłużania się średniej długości życia polskiego społeczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> porównuje piramidy płci i wieku ludności Polski oraz innych krajów oraz formułuje wnioski analizuje strukturę wiekową polskiego społeczeństwa i porównuje ją ze strukturą wiekową innych krajów analizuje przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> analizuje piramidę płci i wieku ludności Polski wyjaśnia przyczyny i skutki starzenia się polskiego społeczeństwa	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny feminizacji społeczeństwa na wybranym przykładzie	
13.	Rozmieszczenie ludności	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia i wskazuje te obszary na mapie Polski omawia gęstość zaludnienia w swoim regionie wymienia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” porównuje średnią gęstość zaludnienia Polski ze średnią gęstością zaludnienia innych krajów opisuje czynniki wpływające na rozmieszczenie ludności w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje rozmieszczenie ludności w Polsce porównuje gęstość zaludnienia Polski z gęstością zaludnienia w innych krajach Europy wyjaśnia przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce porównuje czynniki	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje na podstawie map gęstości zaludnienia zróżnicowanie rozmieszczenia ludności w Polsce i zamieszkiwanym regionie oraz wyjaśnia te różnice, uwzględniając czynniki przyrodnicze,	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i skutki dużej gęstości zaludnienia na Wyżynie Śląskiej	

					decydujące o rozwoju osadnictwa dawniej i obecnie	historyczne, społeczno-ekonomiczne	
						<ul style="list-style-type: none"> • ocenia atrakcje i bariery osadnicze w Polsce 	
	14.	Migracje	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „migracja” • wyjaśnia przyczyny migracji wewnętrznych w Polsce • wymienia przyczyny rozwoju terenów podmiejskich • wymienia przyczyny emigracji zagranicznej Polaków • wymienia nazwy krajów, do których migrują Polacy i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej • wymienia nazwy krajów zamieszkiwanych przez Polonię i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wielkość migracji w miastach Polski w latach 1946–2008 na podstawie danych statystycznych • opisuje kierunki migracji wewnętrznych w Polsce dawniej i współcześnie • opisuje wielkość migracji zewnętrznych w Polsce w latach 1980–2008 • opisuje przyczyny migracji poszczególnych grup ludności w Polsce • wyjaśnia przyczyny wzrostu przyrostu rzeczywistego w Polsce w ostatnich latach 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny ujemnego salda migracji ze wsi do miast w Polsce • omawia przyczyny ujemnego salda migracji zewnętrznych w Polsce • wyjaśnia przyczyny głównych kierunków współczesnych migracji zewnętrznych Polaków • charakteryzuje wybrane skupiska Polonii na świecie • oblicza przyrost rzeczywisty ludności Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ ruchów migracyjnych na rozmieszczenie ludności w Polsce • opisuje skutki migracji zewnętrznych z punktu widzenia interesów Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza saldo migracji w Polsce • porównuje wielkość migracji zagranicznych w Polsce i w powiecie, w którym mieszka oraz formułuje wnioski
	15.	Struktura zatrudnienia. Problemy rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje strukturę zatrudnienia ludności w krajach wysoko i słabo rozwiniętych gospodarczo ze strukturą w Polsce • wymienia nazwy województw o najwyższym zatrudnieniu w usługach i wskazuje te województwa na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie danych statystycznych zmiany struktury zatrudnienia ludności w Polsce w latach 1930–2008 • wyjaśnia przyczyny zmian struktury zatrudnienia ludności w Polsce • ocenia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w ostatnich 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w latach 1930–2008 w Polsce • porównuje strukturę zatrudnienia ludności według sektorów gospodarki w ciągu ostatnich 30 lat • porównuje zatrudnienie według sektorów gospodarki w Polsce i wybranych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje strukturę zatrudnienia w swoim województwie oraz innych województwach i formułuje wnioski • omawia przyczyny zróżnicowania struktury zatrudnienia w wybranych województwach Polski • wykazuje różnice w strukturze zatrudnienia ludności w Polsce i 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza stopę bezrobocia w Polsce • prognozuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny i skutki bezrobocia w Polsce wymienia przyczyny emigracji zarobkowej wyjaśnia znaczenie terminu „stopa bezrobocia” wymienia główne, aktualne problemy rynku pracy w Polsce i w regionie, w którym mieszka	<ul style="list-style-type: none"> latach ocenia stopę bezrobocia w swoim województwie	<ul style="list-style-type: none"> analizuje stopę bezrobocia w wybranych województwach i formułuje wnioski opisuje stopę bezrobocia w zamieszkiwanym województwie i porównuje ją ze stopą bezrobocia w innych województwach	<ul style="list-style-type: none"> zamieszkiwanym regionie omawia przyczyny bezrobocia oraz zmiany stopy bezrobocia w Polsce w latach 1990–2009 proponuje sposoby przeciwdziałania bezrobociu	
16.	Struktura narodowościowa. Społeczności etniczne	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy regionów zamieszkiwanych przez mniejszości narodowe i wskazuje je na mapie Polski wymienia nazwy mniejszości etnicznych i opisuje rozmieszczenie tych mniejszości na podstawie mapy Polski	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego Polska jest krajem niemal jednolitym narodowościowo opisuje strukturę narodowościową Polski wyjaśnia znaczenie terminów: „państwo wielonarodowościowe”, „państwo jednolite narodowościowo”, „mniejszość narodowa”, „mniejszość etniczna”, „społeczność etniczna”	<ul style="list-style-type: none"> porównuje liczebność mniejszości narodowych w Polsce przed II wojną światową i obecnie oraz wyjaśnia przyczyny tych zmian opisuje zróżnicowanie narodowościowe i etniczne wybranych regionów Polski	<ul style="list-style-type: none"> wyказuje zróżnicowanie struktury narodowościowej Polski sprzed II wojny światowej i obecnie analizuje przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia mniejszości narodowych w Polsce wyszukuje informacje o dorobku kulturowym wybranych mniejszości etnicznych i narodowych	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje dorobek kulturowy wybranych grup etnicznych i mniejszości narodowych	
17.	Urbanizacja	<ul style="list-style-type: none"> wymienia cechy miast polskich wymienia czynniki, które miały wpływ na intensywność urbanizacji w Polsce odczytuje z danych statystycznych wskaźniki urbanizacji dla wybranych	<ul style="list-style-type: none"> opisuje przejawy procesu urbanizacji w Polsce porównuje rozmieszczenie i wielkość miast w Polsce oraz zamieszkiwanym regionie opisuje miasta Polski według grup	<ul style="list-style-type: none"> porównuje proces urbanizacji z lat 70. XX w. z obecnym procesem urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji swojego województwa z dowolnie wybranym województwem i formułuje wnioski podaje przyczyny	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ migracji ludności ze wsi do miast na proces urbanizacji porównuje wskaźnik urbanizacji w Polsce oraz innych krajach i wymienia przyczyny jego zróżnicowania analizuje i ocenia rozmieszczenie wielkich	<ul style="list-style-type: none"> oblicza wskaźnik urbanizacji w wybranych obszarach Polski i interpretuje go	

			<p>województw</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy obszarów najbardziej zurbanizowanych w Polsce i wskazuje te obszary na mapie rozdziela typy aglomeracji w Polsce wymienia nazwy aglomeracji miejskich i wskazuje je na mapie Polski wyjaśnia znaczenie terminów: „urbanizacja”, „wskaźnik urbanizacji”, „wieś”, „miasto”, „aglomeracja” 	<p>wielkościowych</p> <ul style="list-style-type: none"> opisuje aglomeracje policentryczne i monocentryczne na podstawie danych statystycznych i map tematycznych opisuje funkcje miast na wybranych przykładach opisuje przemiany współczesnych miast w Polsce wyjaśnia przyczyny rozwoju wielkich miast w Polsce omawia problemy mieszkańców dużych miast 	<p>zróźnicowania wskaźnika urbanizacji w wybranych regionach Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice między aglomeracją policentryczną a monocentryczną 	<p>miast w Polsce na podstawie mapy ogólnogeograficznej</p>	
--	--	--	---	---	---	---	--

Rolnictwo i przemysł	18.	Warunki rozwoju rolnictwa	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura użytkowania ziemi”, „użytki rolne”, „grunty orne” • wymienia nazwy obszarów o najkorzystniejszych warunkach przyrodniczych rozwoju rolnictwa i wskazuje je na mapie Polski • wymienia czynniki ograniczające rozwój rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia funkcje rolnictwa • opisuje na podstawie map tematycznych warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • wymienia główne cechy struktury użytkowania ziemi oraz wielkości i własności gospodarstw rolnych w Polsce na podstawie danych statystycznych • opisuje za pomocą danych statystycznych poziom nawożenia i mechanizacji rolnictwa w Polsce • wyjaśnia wpływ polityki rolnej państwa na poziom rolnictwa w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje poziom mechanizacji i chemizacji rolnictwa w Polsce i porównuje go z poziomami mechanizacji i chemizacji w innych krajach • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gospodarstw rolnych • analizuje skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa w Polsce • ocenia warunki pozaprzyrodnicze rozwoju rolnictwa • ocenia strukturę użytkowania ziemi w Polsce i porównuje ją ze strukturą innych krajów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje warunki rozwoju rolnictwa w Polsce z warunkami województwa, w którym mieszka oraz formułuje wnioski
----------------------	-----	---------------------------	---	--	--	--	---

	19.	Produkcja roślinna	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „struktura upraw”, „plony”, „zbiory” • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych w Polsce • wymienia czynniki warunkujące rozmieszczenie upraw w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne cechy struktury zasiewów w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • wymienia nazwy obszarów upraw wybranych roślin i wskazuje te obszary na mapie Polski • wymienia przyczyny zróżnicowania w rozmieszczeniu wybranych upraw (pszenicy, ziemniaków, buraków cukrowych) 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji roślinnej w wyżywieniu ludności kraju • opisuje strukturę powierzchni zasiewów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związek między żyznością gleb a rodzajem upraw • uzasadnia zróżnicowanie natężenia upraw roślin w wybranych rejonach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje plony i zbiory wybranych roślin w Polsce i innych krajach na podstawie danych statystycznych oraz formułuje wnioski
--	-----	--------------------	---	---	---	--	---

	20.	Produkcja zwierzęca	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „hodowla zwierząt”, „pogłowie” • opisuje główne kierunki produkcji zwierzęcej w Polsce • omawia cele hodowli zwierząt • wskazuje przyczyny spadku ilości pogłowia zwierząt hodowlanych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyróżnia główne cechy struktury hodowli w Polsce na podstawie analizy map, wykresów i danych liczbowych • opisuje pogłowie bydła i trzody chlewnej w Polsce w wybranych latach • wymienia nazwy obszarów hodowli wybranych zwierząt i wskazuje je na mapie Polski • wymienia przyczyny zróżnicowania rozmieszczenia hodowli bydła i trzody chlewnej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie produkcji zwierzęcej w wyżywieniu ludności kraju • wyjaśnia zróżnicowanie natężenia hodowli wybranych zwierząt gospodarskich w wybranych rejonach • porównuje na podstawie danych liczbowych wydajność hodowli zwierząt w Polsce z wydajnością hodowli w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę hodowli zwierząt gospodarskich w Polsce • ocenia towarowość polskiego rolnictwa • wyjaśnia przyczyny wysokich kosztów produkcji rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę rozwoju gospodarstw ekologicznych w Polsce
--	-----	---------------------	---	---	--	---	---

	21.	Zmiany w polskim przemyśle	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje przemysł na sekcje i działy • opisuje na wybranych przykładach czynniki lokalizacji przemysłu • wymienia najlepiej rozwijające się obecnie w Polsce działy produkcji przemysłowej • wymienia przyczyny przemian gospodarczych, które zaszły w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie przemysłu w tworzeniu dóbr materialnych • charakteryzuje czynniki lokalizacji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w Polsce i regionie zamieszkania • opisuje proces restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu • wymienia nazwy okręgów przemysłowych i wskazuje te okręgi na mapie Polski • opisuje czynniki lokalizacji wybranych okręgów przemysłowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przemysłu dawniej i obecnie • omawia cele tworzenia specjalnych stref ekonomicznych • wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania lokalizacji okręgów przemysłowych • ocenia korzyści i negatywne skutki koncentracji przemysłu • wyjaśnia przyczyny zmian zachodzących w przemyśle w regionie swojego zamieszkania 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia związki między lokalizacją przemysłu a warunkami naturalnymi, rynkiem zbytu, szlakami komunikacyjnymi i potencjałem ludzkim • ocenia społeczne i gospodarcze korzyści utworzenia specjalnych stref ekonomicznych • uzasadnia potrzebę rozwijania nowoczesnych działów produkcji przemysłowej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę restrukturyzacji przemysłu w wybranych okręgach przemysłowych • ocenia gospodarcze korzyści oraz społeczne skutki restrukturyzacji i prywatyzacji przemysłu
--	-----	----------------------------	--	---	--	---	---

22.	Górnictwo	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje surowce mineralne • wymienia nazwy obszarów wydobywania surowców mineralnych i wskazuje te obszary na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych wielkości wydobywania wybranych surowców w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • kreśli diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców • wymienia przyczyny spadku wydobywania węgla kamiennego • określa przyczyny importu niektórych surowców mineralnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie gospodarcze surowców mineralnych • analizuje strukturę wydobywania surowców mineralnych w Polsce • analizuje diagramy ilustrujące wielkość wydobywania wybranych surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie danych statystycznych zasoby surowców mineralnych w Polsce • porównuje wielkość wydobywania poszczególnych surowców mineralnych w Polsce z wielkością wydobywania tych surowców w innych krajach • wykazuje potrzebę racjonalnego wykorzystania surowców mineralnych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między lokalizacją kopalni w Polsce a lokalizacją zakładów przemysłowych przetwarzających wydobywane surowce
23.	Energetyka	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje elektrownie • wymienia nazwy źródeł energii • opisuje czynniki lokalizacji wybranych elektrowni • opisuje wady i zalety poszczególnych rodzajów elektrowni 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • wymienia nazwy wybranych elektrowni ciepłych i wodnych oraz wskazuje te elektrownie na mapie Polski • odczytuje z danych statystycznych i diagramów wielkość produkcji energii elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki dominacji energetyki ciepłej • przedstawia i ocenia wpływ energetyki na stan środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia strukturę produkcji energii elektrycznej według rodzajów elektrowni • przedstawia na podstawie różnych danych strukturę wykorzystania źródeł energii w Polsce i formułuje wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści z wykorzystywania alternatywnych źródeł energii

Usługi	24.	Podział usług	<ul style="list-style-type: none"> • klasyfikuje usługi • wyjaśnia znaczenie terminów: „usługi”, „transport”, „komunikacja” • wymienia przykłady działów usług rozwijających się i zanikających • wymienia nazwy usług rozwijających się w jego regionie • wymienia rodzaje usług świadczonych przez komunikację • wymienia czynniki wpływające na rozwój telefonii komórkowej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie usług we współczesnej gospodarce Polski • wyjaśnia szybki rozwój wybranych usług w Polsce i regionie zamieszkania • wyjaśnia znaczenie łączności • opisuje znaczenie telekomunikacji • porównuje liczbę abonentów telefonicznych w Polsce z liczbą abonentów w innych krajach Europy • porównuje liczbę użytkowników internetu w Polsce z liczbą użytkowników Internetu w innych krajach Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki rozwoju usług w Polsce • ocenia dostępność do usług telekomunikacyjnych w Polsce na tle innych krajów • analizuje przyczyny rozwoju telefonii komórkowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie usług w tworzeniu PKB • ocenia dostęp do internetu w swoim województwie i wybranych województwach • ocenia przyczyny i skutki rozwoju technologii informacyjnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związki między łącznością a rozwojem gospodarczym
	25.	Transport lądowy	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rodzaje transportu • opisuje strukturę przewozów ładunków transportem kolejowym w Polsce • wymienia przyczyny wzrostu znaczenia transportu samochodowego i przesyłowego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje znaczenie poszczególnych działów transportu lądowego w gospodarce kraju i życiu codziennym • analizuje przewóz ładunków i pasażerów w Polsce według rodzajów transportu • omawia przestrzenne zróżnicowanie gęstości sieci kolejowej i dróg kołowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wady i zalety poszczególnych rodzajów transportu lądowego • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania gęstości sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce • porównuje gęstość sieci dróg kołowych oraz linii kolejowych w Polsce z gęstością tych sieci w innych krajach 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje jakość sieci transportowej w Polsce • przewiduje skutki gwałtownego rozwoju motoryzacji • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki

				<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia konieczność modernizacji transportu lądowego w Polsce • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego • wyjaśnia znaczenie terminu „tranzyt międzynarodowy”	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia potrzebę budowy nowoczesnych autostrad		
26.	Transport wodny i lotniczy	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy transportu morskiego • opisuje morską flotę transportową w Polsce • wyjaśnia, dlaczego polscy armatorzy rejestrują swoje statki w krajach taniej bandery • wymienia nazwy polskich miast mających swoje lotniska i wskazuje je na mapie • omawia przyczyny wzrostu znaczenia tanich linii lotniczych w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego w gospodarce kraju • wymienia najważniejsze połączenia promowe z Polski i wskazuje je na mapie • wymienia nazwy głównych szlaków transportu wodnego śródlądowego i wskazuje te szlaki na mapie • omawia znaczenie kanałów śródlądowych w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wielkości przeładunków w polskich portach morskich • wyjaśnia przyczyny niewielkiego znaczenia transportu śródlądowego w Polsce • analizuje wielkość ruchu pasażerskiego w polskich portach lotniczych • analizuje wady i zalety transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje na przykładach znaczenie transportu morskiego, wodnego śródlądowego i lotniczego w Polsce • analizuje międzynarodowy ruch pasażerski w polskich portach morskich • wykazuje wpływ transportu na rozwój innych dziedzin gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje odległości oraz koszty przewozu towarów i pasażerów różnymi środkami transportu w Polsce	
27.	Handel	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „handel zagraniczny”, „import”, „eksport”, „saldo bilansu handlu zagranicznego” • wyjaśnia znaczenie handlu zagranicznego w życiu codziennym • wymienia nazwy głównych partnerów handlowych Polski	<ul style="list-style-type: none"> • omawia bilans handlu zagranicznego w Polsce • wyjaśnia przyczyny ujemnego salda bilansu handlu zagranicznego	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie handlu zagranicznego w rozwoju innych dziedzin gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje dane liczbowe dotyczące bilansu handlu zagranicznego Polski w ostatnich latach i formułuje wnioski	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje sposoby uzyskania przez Polskę dodatniego bilansu handlu zagranicznego	

			<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy towarów eksportowanych z Polski • wymienia nazwy towarów importowanych do Polski 				
	28.	Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminów: „turystyka”, „walory turystyczne”, „infrastruktura turystyczna” • klasyfikuje turystykę ze względu na cel wyjazdów • wyjaśnia przyczyny wzrostu ruchu turystycznego w Polsce po 1989 roku 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ turystyki na tworzenie PKB w Polsce • wykazuje na przykładach walory turystyczne Polski • wymienia nazwy regionów oraz ośrodków turystycznych w Polsce o wysokich walorach turystycznych i wskazuje je na mapie • opisuje polskie obiekty znajdujące się na Liście światowego dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego UNESCO 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje wpływy z turystyki w Polsce z wpływami z turystyki w wybranych krajach • porównuje wielkość ruchu turystycznego w Polsce i z wielkością ruchu turystycznego w wybranych krajach Europy w ostatnich latach • opisuje ruch turystyczny w swoim województwie • ocenia walory turystyczne Polski z punktu widzenia zagranicznego turysty • porównuje atrakcyjność turystyczną wybranych regionów w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie rozbudowy infrastruktury turystycznej dla rozwoju turystyki w Polsce • ocenia walory turystyczne wybranych regionów Polski • wyjaśnia znaczenie turystyki krajowej jako źródła dochodu regionu i państwa 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia potrzebę ochrony walorów turystycznych

Polska w świecie	29.	Miejsce Polski w świecie	<ul style="list-style-type: none"> • określa wskaźniki rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia przykłady współpracy międzynarodowej • wymienia przykłady inwestycji zagranicznych w Polsce • wymienia nazwy największych organizacji międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia potrzebę współpracy międzynarodowej • ustala na podstawie danych statystycznych poziom rozwoju gospodarczego i społecznego Polski • wymienia nazwy euroregionów i wskazuje euroregiony na mapie Polski • wyjaśnia znaczenie euroregionów 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje PKB w Polsce i innych krajach • analizuje i porównuje dane statystyczne dotyczące produkcji wybranych towarów w Polsce i innych krajach • wyjaśnia korzyści wynikające z inwestycji zagranicznych w Polsce • ocenia znaczenie euroregionów • określa rolę Polski w strukturach międzynarodowych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia na podstawie wskaźników poziom rozwoju gospodarczego Polski • ocenia korzyści wynikające ze współpracy międzynarodowej • ocenia skutki integracji Polski z UE i NATO 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wybrany euroregion
------------------	-----	--------------------------	---	--	---	---	---

Degradacja środowiska przyrodniczego	30.	Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego	<ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła zanieczyszczeń środowiska przyrodniczego Polski wymienia skutki zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego wymienia sposoby zmniejszania emisji zanieczyszczeń przemysłowych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wpływ przemysłu na stan środowiska opisuje zagrożenia wynikające ze składowania śmieci i odpadów poprodukcyjnych opisuje wpływ środków transportu na stan środowiska uzasadnia konieczność segregacji śmieci oraz oszczędności energii i wody wymienia skutki przedostawania się odpadów poprodukcyjnych do środowiska wymienia skutki zanieczyszczania środowiska środkami chemicznymi stosowanymi w rolnictwie 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia wpływ ścieków komunalnych na stan czystości wód w Polsce opisuje stan jakości wód Wisły i Odry na podstawie diagramu wyjaśnia przyczyny i skutki eutrofizacji opisuje zróżnicowanie regionalne zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje konieczność ochrony środowiska przyrodniczego w Polsce proponuje konkretne działania na rzecz ochrony środowiska zamieszkiwanym regionie wyjaśnia proces powstawania kwaśnych opadów 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje sposoby ograniczenia zanieczyszczania środowiska odpadami wytwarzanymi przez człowieka ocenia skutki społeczne i gospodarcze zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego
Przegląd regionów geograficznych	31.	Pobrzeża	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych pobrzeży i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy najważniejszych miast pobrzeży i wskazuje te miasta na mapie wymienia atrakcje turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy krajobrazu pobrzeży opisuje klimat pobrzeży na podstawie mapy klimatycznej opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pobrzeży charakteryzuje wybrane 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia genezę Żuław Wiślanych wyjaśnia genezę mierzei porównuje cechy oraz genezę wybrzeża klifowego i płaskiego ocenia walory turystyczne pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ zewnętrznych czynników rzeźbotwórczych na ukształtowanie powierzchni pobrzeży wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pobrzeży 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pobrzeży

				miasta pobrażę		<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
	32.	Pojezierza	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy krain geograficznych pojezierzy i wskazuje te krainy na mapie Polski • wyróżnia cechy rzeźby młodoglacjalnej pojezierzy na podstawie schematów i fotografii • wymienia nazwy jezior polodowcowych i wskazuje te jeziora na mapie Polski • wymienia nazwy surowców mineralnych pojezierzy • określa atrakcje turystyczne pojezierzy • wymienia nazwy najważniejszych miast pojezierzy i wskazuje te miasta na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje najważniejsze cechy krajobrazu pojezierzy na podstawie map tematycznych • rozróżnia formy polodowcowe na podstawie zdjęć i schematów • opisuje na podstawie map klimatycznych zróżnicowanie klimatyczne pojezierzy • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki pojezierzy • wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych w pasie pojezierzy oraz wskazuje je na mapie Polski • opisuje wybrane miasta pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę rzeźby pojezierzy • wyjaśnia genezę mis jeziornych występujących w pasie pojezierzy • porównuje cechy klimatu Pojezierza Myśliborskiego z cechami klimatu Pojezierza Suwalskiego • ocenia walory krajobrazowe i przyrodnicze pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu w pasie pojezierzy • wykazuje wpływ rzeźby terenu na zróżnicowanie opadów atmosferycznych w pasie pojezierzy • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki pojezierzy • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego pojezierzy

	33.	Niziny Środkowopolskie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy krain geograficznych Nizin Środkowopolskich i wskazuje te krainy na mapie wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy obszarów bagiennych i podmokłych Nizin Środkowopolskich i wskazuje je na mapie wymienia nazwy największych miast Nizin Środkowopolskich i wskazuje te miasta na mapie określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje cechy krajobrazu Nizin Środkowopolskich na podstawie map tematycznych opisuje na podstawie mapy ogólnogeograficznej układ sieci rzecznej w Kotlinie Warszawskiej opisuje, korzystając z map klimatycznych, zróżnicowanie klimatyczne Nizin Środkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych rozmieszczenie surowców mineralnych Nizin Środkowopolskich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Nizin Środkowopolskich omawia na podstawie mapy gospodarczej rozmieszczenie ośrodków i okręgów przemysłowych Nizin Środkowopolskich oraz charakteryzuje te ośrodki i okręgi przemysłowe określa atrakcje turystyczne Nizin Środkowopolskich 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między krajobrazem młodogłacjalnym a starogłacjalnym charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Nizin Środkowopolskich ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Niziny Śląskiej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje na podstawie schematu warszawską nieckę artezyjską wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Nizin Środkowopolskich przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Nizin Środkowopolskich

				• opisuje wybrane miasta Nizin Środkowopolskich			
34.	Wyżyny Polskie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy krain geograficznych Wyżyn Polskich i wskazuje te krainy na mapie • rozpoznaje przykłady form krasowych na podstawie schematów i zdjęć • wymienia nazwy kompleksów leśnych oraz parków narodowych Wyżyn Polskich i wskazuje je na mapie • wymienia nazwy najważniejszych miast Wyżyn Polskich i wskazuje te miasta na mapie • określa atrakcje turystyczne Wyżyn Polskich	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zróżnicowanie klimatyczne Wyżyn Polskich na podstawie map klimatycznych • opisuje na podstawie map tematycznych oraz ilustracji cechy krajobrazu Wyżyn Polskich • opisuje proces powstawania gołoborzy • opisuje na podstawie mapy tematycznej rozmieszczenie surowców mineralnych na Wyżynach Polskich • omawia związki między wydobyciem surowców mineralnych a lokalizacją przemysłu na Wyżynach Polskich • omawia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Wyżyn Polskich • opisuje wybrane miasta Wyżyn Polskich	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki rzeźbotwórcze Wyżyn Polskich • wyjaśnia genezę rzeźby krasowej • opisuje wpływ działalności gospodarczej człowieka na krajobraz Wyżyny Śląskiej • wyjaśnia genezę wąwozów i parowów • ocenia warunki przyrodnicze rozwoju rolnictwa Wyżyny Lubelskiej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zróżnicowanie krajobrazu Wyżyn Polskich na podstawie map tematycznych • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Wyżyn Polskich • wykazuje negatywny wpływ koncentracji ludności i przemysłu na środowisko przyrodnicze • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Wyżyn Polskich • proponuje sposoby zagospodarowania terenów zdegradowanych na skutek działalności gospodarczej człowieka	
35.	Kotliny Podkarpackie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy krain geograficznych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te krainy na mapie	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje cechy krajobrazu Kotlin Podkarpackich na podstawie map tematycznych	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę Kotlin Podkarpackich • wyjaśnia rolę rzek w kształtowaniu krajobrazu Kotlin	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje uwarunkowania powstania złóż surowców mineralnych Kotlin Podkarpackich • wykazuje związki	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Kotlin Podkarpackich	

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy kompleksów leśnych Kotlin Podkarpackich i wskazuje te kompleksy na mapie omawia atrakcje turystyczne Kotlin Podkarpackich wymienia nazwy najważniejszych miast Kotlin Podkarpackich i wskazuje te miasta na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Kotlinach Podkarpackich i wskazuje na mapie ogólnogeograficznej rejony ich występowania opisuje na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Kotlin Podkarpackich opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Kotlin Podkarpackich omawia na podstawie map tematycznych warunki rozwoju rolnictwa w Kotlinie Sandomierskiej 	Podkarpackich	<p>między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki Kotlin Podkarpackich</p> <ul style="list-style-type: none"> przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
36.	Karpaty	<ul style="list-style-type: none"> wyróżnia Karpaty Zewnętrzne i Wewnętrzne i wskazuje je na mapie Polski opisuje atrakcje turystyczne Karpat Zewnętrznych wykazuje konieczność tworzenia parków narodowych na terenie Karpat Zewnętrznych wymienia nazwy najważniejszych miast Karpat Zewnętrznych oraz wskazuje te miasta na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia położenie Beskidów oraz Pogórza Karpackiego i wskazuje je na mapie Polski opisuje krajobraz Karpat na podstawie map tematycznych omawia na podstawie map klimatycznych cechy klimatu Karpat Zewnętrznych opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat Zewnętrznych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia budowę fliszową Pogórza Karpackiego i Beskidów ukazuje zróżnicowanie krajobrazu Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych uzasadnia konieczność budowy sztucznych zbiorników na karpackich rzekach porównuje budowę geologiczną Tatr Wysokich z budową geologiczną Tatr Zachodnich 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między przeszłością geologiczną, budową geologiczną a cechami rzeźby Karpat Zewnętrznych i Wewnętrznych wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Beskidów oraz Pogórza Karpackiego wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a cechami gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia możliwości rozwoju gospodarczego Beskidów oraz Pogórza Karpackiego ocenia możliwości rozwoju turystyki w Tatrach 	

			<p>ogólnogeograficznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Karpat Wewnętrznych na mapie Polski • uzasadnia atrakcyjność turystyczną Tatr i Pienin • wymienia nazwy ośrodków turystycznych Tatr i Pienin i wskazuje te ośrodki na mapie Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje funkcje wybranych miast Karpat Zewnętrznych • wymienia nazwy i rozpoznaje najważniejsze skały występujące w Tatrach i Pieninach • opisuje na podstawie ilustracji cechy polodowcowej rzeźby wysokogórskiej Tatr • charakteryzuje na podstawie schematu piętra klimatyczno-roślinne Tatr • opisuje formy rzeźby krasowej Tatr Zachodnich • opisuje formy rzeźby Pienin • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Karpat • charakteryzuje wybrane ośrodki turystyczne • opisuje specyfikę folkloru Tatr i Obniżenia Orawsko-Podhalańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje krajobrazy Tatr Wysokich i Zachodnich • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Tatr Wysokich i Zachodnich • uzasadnia konieczność ochrony przyrody Tatr 	<p>Pogórze Karpackiego i Beskidów</p> <ul style="list-style-type: none"> • ukazuje zależności między budową geologiczną a cechami rzeźby Tatr • wykazuje związki między cechami gospodarki Tatr a warunkami przyrodniczymi • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych 	
37.	Sudety	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie Sudetów i Przedgórze Sudeckiego na podstawie mapy Polski • wskazuje na mapie Polski rejony eksploatacji surowców mineralnych w Sudetach 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych cechy krajobrazu Sudetów • analizuje mapę klimatyczną i na jej podstawie wymienia cechy klimatu Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę rzeźby zrębowej Sudetów • przedstawia rozwój i cechy rzeźby Gór Stołowych i Karkonoszy • wykazuje zróżnicowanie klimatyczne i roślinne Sudetów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przeszłość geologiczną Sudetów • wykazuje zróżnicowanie budowy geologicznej Sudetów • wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia możliwości rozwoju Sudetów i Przedgórze Sudeckiego 	

			i na Przedgórzu Sudeckim <ul style="list-style-type: none"> • opisuje zagrożenia środowiska przyrodniczego powstające w wyniku gospodarczej działalności człowieka • wymienia nazwy najważniejszych miast w Sudetach i wskazuje te miasta na mapie Polski • opisuje atrakcje turystyczne Sudetów i Przedgórza Sudeckiego 	i Przedgórza Sudeckiego <ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki Sudetów • charakteryzuje warunki rozwoju rolnictwa Przedgórza Sudeckiego • charakteryzuje funkcje miast Sudetów i Przedgórza Sudeckiego 		cechami gospodarki Sudetów i Przedgórza Sudeckiego <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia prezentację multimedialną na temat walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych • proponuje trasę wycieczki w góry i uzasadnia swój wybór 	
38.	Mój region – moja mała ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje na podstawie map położenie jego regionu zamieszkania w Polsce • odczytuje dane statystyczne dotyczące zagadnień społecznych i gospodarczych jego regionu • opisuje atrakcje turystyczne regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje na podstawie map tematycznych środowisko przyrodnicze regionu, w którym mieszka • opisuje na podstawie map tematycznych najważniejsze cechy gospodarki swojego regionu • opisuje rozmieszczenie ludności w regionie • omawia tradycje regionu, w którym mieszka 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między środowiskiem a różnorodnymi formami działalności człowieka w regionie zamieszkania • wyjaśnia znaczenie gospodarcze swojego regionu zamieszkania • sporządza folder informacyjny o swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia warunki i możliwości produkcji rolnej i przemysłowej w swoim regionie • projektuje i opisuje na podstawie map turystycznych, tematycznych i ogólnogeograficznych oraz własnych obserwacji terenowych wycieczkę wzdłuż wybranej trasy we własnym regionie, uwzględniając walory przyrodnicze i kulturowe • przedstawia prezentację multimedialną na temat 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje indywidualne cechy regionu, w którym mieszka 	

						walorów turystycznych wybranego regionu geograficznego, ze szczególnym uwzględnieniem jego walorów kulturowych	
--	--	--	--	--	--	---	--